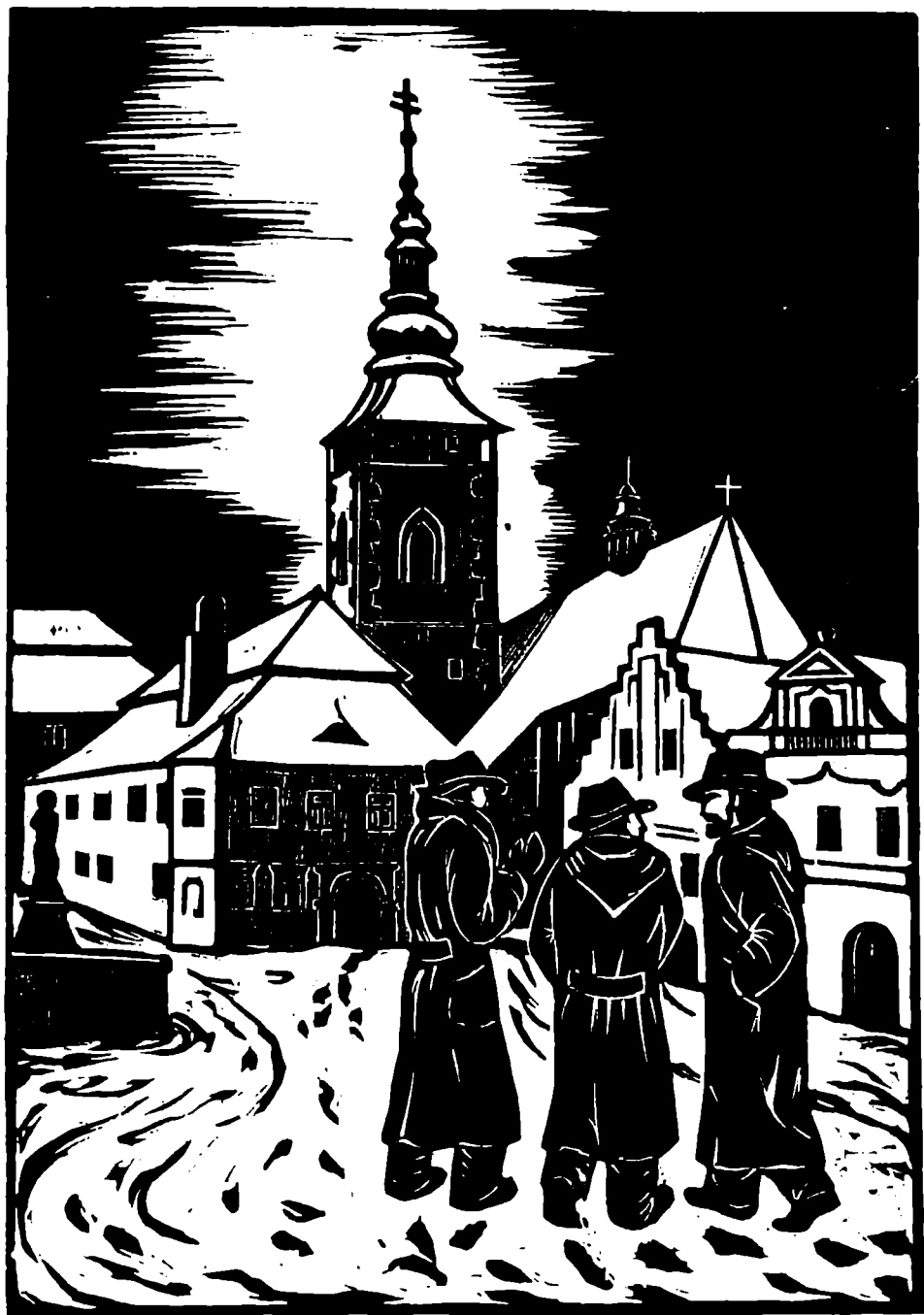

JAKUB DEML

POUT
NA SVATOU HORU

JAKUB DEML
POUT NA SVATOU HORU

,

© Řád bratří kazatelů
© Illustrations Aleš Florian

ISBN 80 - 85 602 - 11 - 3

JAKUB DEML

POUT
NA SVATOU HORU

1994

Vyšli světlo své a pravdu svou: Ty mne vedly a dovedly na horu svatou Tvou a do stánků Tvých.

Žalm 42,3

To bylo po třetí neděli adventní. V kvatemburu se obyčejně někam putovalo. V domku za vsí bylo veselo. Veselo tam bylo vždy, tentokrát ještě s jakýmsi očekáváním. Pout není jen cesta. Také se neřekne: Teď půjdeme, a jde se. Taková věc se připravuje v duši jak v přírodě se připravuje déšť, anebo slunné počasí. Co je a může člověk sám od sebe? Kterého jsi, Panno, z Ducha Svatého počala. Takové jest první tajemství poutníkovu. Nemáme se nikdy ani nohou, ani rukama, ani hlavou, ani srdcem vydati na cestu, aniž jsme se pomodlili tento desátek radostného růžence. Neboť pout, dobře uvážená a k cíli vedoucí, jest počtím radosti. Zvěstování andělské ji předchází. Víme, kam jdeme, proto hned na začátku všechno přijímáme: Staniž se mi! ¶ A tak jsme vyšli z domu, jak už jsem řekl, v kvatemburu adventním.

Jak jsme byli vystrojeni.

Bylo možno si nás někdy splést, neb jsme byli oblečeni stejně, ledaže já měl klobouk černý, kdežto můj Mistr tmavohnědý, ale oba jsme měli havelok s kapucí, byl tmavošedý, chlupatý, prý ze srsti velbloudí, tak mi tvrdil Mistr, a já mu ve všem věřil, jak se sluší a patří, neboť to jest právo Mistrovo. Takovýto plášť velmi se hodí na cesty, neb jest nenápadný a dosti prostranný, takže za sychravé noci možno se do něho zavinout, kapuci stáhnout přes uši a schouleně zdřímnout v koutě chrámového portálu, než se ozve Angelus. Mladým lidem, kteří ještě mají teplou krev, stačí takový plášť i pro nejtuzší zimy. Jenže já jsem ho nosil ani ne tak pro tyto výhody, nýbrž proto, abych se i zevnějškem co nejvíc podobal svému Mistru, tak jako několik let před tím vyměnil jsem si své stříbrné hodinky za niklové, značky té a té, poněvadž jsem četl, že Papež má zrovna jen takové hodinky, čehož nepochopí, kdo nikoho nemiloval. A když se mne otec ptal, kde mám ty hodinky, které mi daroval, já mu řekl, že jsem je vyměnil, ale že mně hodinář na ně ještě hodně přidal. Neřekl jsem však, proč jsem je vyměnil, poněvadž jsem se bál, že by toho můj otec ihned nepochopil, a tak jsem jej raději zarmoutil a to z dvojího důvodu: Ten, kdo vztáhl ruku svou po pluhu, že se nemá obracet, a za druhé, když je něco vskutku mé, že mám volno to dát, anebo zaměnit a já svého otce zaměnil za Svatého Otce - slovem, řeknu to rovnou: nebylo možno, když jsem byl tolik let z domova, a teď jsem zde tak nakrátko, nebylo možno vysvětlovat veliké tajemství, které se nazývá papežský Primát, také právě proto, že u mne to bylo skutečně tajemství, poznaná pravda, kterou jsem chránil před očima světa, neboť k tomuto Papeži, ač jsem ho osobně nikdy neviděl, měl jsem velmi velikou důvěru

a úctu, jakou míváme jen k zasvětitelům, a jestliže taková osobnost by měla k vůli nám, anebo s námi utrpěti nějakou výtku, anebo úhonu, raději ji zapřem. ¶ Každý z nás jsme měli také revolver, nesmějte se, dokud jsem nedomluvil, byl na sedm ran, což jest číslo posvátné, ale o tom jsem tehdy neuvažoval, Mistr ty zbraně objednal přímo ze Štýrska, náboje byly nápadně dlouhé a s ocelovým pláštěm, připomínaly torpéda, a byla radost je do bubínku zastrkovat, anebo z něho vysypávat-- ¶ Máte pravdu: Kdo ve svém šatě a srdci nosí růženec, věru nepotřebuje revolver, jenže laskavě uvažte, že jsme byli muži, já mimo to kolik let mladší, a jak už řečeno, já se ceteris non obstantibus nechtěl v ničem lišiti od svého Mistra. Mohu ještě podotknout podle pravdy, že mne ta představa hmotné zbraně v mé ruce nutila zprvu k smíchu, ale když jsem ji potom měl, přece jen mi dodávala odvahy, ba i sebevědomí: já se cítil bezpečnějším a více jako muž. Byla v tom také příjemná reminiscence bully Unam Sanctam, kde se vysvětluje onen verš svatého Lukáše: „Pane, hle, dva meče zde“. A Pán jim odpovídá: „Dosti jest“. Ostatně Evangelium, ač jest historií, jest mnohem více proctvím, řekl bych, jedinou historií, učitelkou života a jedinou přítomností života v slově. Smysl našich zbraní byl: mám právo na obranu a výboje Pravdy. - Sama nevíteží.

Jak jsme putovali.

Sněhu bylo po kolena, ale to nás právě těšilo, ze všeho mluvila blízkost Vánoc. Šli jsme vysokými smrkovými lesy, stranou vesnic, daleko od lidí a stále do větší tmy. Zpívali jsme litanie a mariánské písně, a mně se zdálo, že ty lesy přistupují blíže, aby lépe slyšely, že si to pochvalují, ba že nás doprovázejí, jako děti doprovázejí hudebníky, jistě se jim to líbí, poněvadž cítí, že tak daleko z nich couvají démonové, kam až dolétá náš hlas a chvála Panny panen.

Bylo mně velmi jasno, že modlitbou růžence a tou svatou melodií očisťujeme krajinu, že ji měníme v ráj, že ji vracíme původní krásu a lehkost, a že ta země, ty stromy, sníh, mlha, ty pařezy, led a mechy nám děkují, že jsme je osvobodili, neboť byly v zakletí, takže nemohly promluvit, nyní však oživly a radují se, že nás doprovázejí do Betlema a že s námi mohou chválit Toho, jenž je pro sebe stvořil. A také jsem rozuměl, jak i tyto bytosti trpí a ztrácejí na své sličnosti, když se komolí a když se jich ke zlému zneužívá. Jednou jsem zřetelně viděl, jak se borovice krčily k zemi a do sebe choulily hrůzou, když musely slyšet kletby a rouhání. Rouháním a klením také kůň a kráva trpí mnohem více nežli holí a bičem, ač jsou jenom dobytčata - cognovit bos possessorem suum - proto volek a osel i při tom nedostatku a zimním chladu byli u jeslí tak šťastni, že slýchali jen svaté hovory a viděli jen obličej vyzařující mírnost, klanění a lásku. Myslím tedy, že ti, kteří mají doma psa, kočku, vepře, drůbež, starého člověka nebo nemocnou osobu, aspoň v době adventní, anebo v kvatemburu jarním by si měli před oči srdce svého postavit a zbožně i kajícně porozjímat onen čtvrtý verš ze sedmatřicáté kapitoly Genese: „Vidouce pak bratři jeho, že by od otce více než ostatní synové milován byl, nenáviděli jej a nemohli s ním ničeho pokojně mluvit“. V některých domech opravdu se zdá, že pes mluví a hospodář štěká. ¶ I šli jsme tak několik hodin lesem a jak jsme vyšli z lesa, z dálky problesklo světlo. Také si myslím, že i ten paprsek se raduje, proráží-li tmu, jenže ani to není bez bolesti. Nejhorší je čas před půlnocí, kdy tma pořád houstne a zabírá zemi, není-li hvězd. Hvězdy probodávají tmu. Ony čistí noční oblohu pro bosou nohu Neposkvrněné, která touží zjevit se světu skrze svého Syna, v němž je život, a život je světlem lidí, a světlo v temnotách svítí, a tmy ho neobsáhly. Srdce světla ustavičně bije, ale

svět ho neslyší a aby ho neslyšel, hlomozí a řeční a hraje a spílá, také uši si zacpává, obličej odvrací, a to je bolest světla.

Proč jsme se vydali na tuto cestu?

Kdyby se řeklo, že jsme si chtěli odpočinout a nabrat dechu po práci, anebo navštívit přátele, bylo by to také pravda, my však putovali za knihou. To je silné slovo, když se uváží, že všechny veliké věci se uskutečňují jen skrze chudobu a přicházejí na svět nahé a jako bezbranné, majíce na pomoc jen tu mateřskou lásku a krásu nevinnosti. ¶ Za starých časů každá kniha byla unikát a originál, a maloval ji mnich pro svůj konvent na pergamen, s každou písmenkou zvlášť se zabýval, každou větu v mysli a v srdci uvážil, celý ten kodex duchem i nervy prožíval a své představy a dojmy zobrazil iluminacemi, které vznikaly pomalu jak ovoce na stromě, neboť tehdy se na nic nechvátalo a všechno vyrůstalo ze skrytosti jako zjevení. Ztajit a soustředit celou krajinu a legendu do malinkého obrázku, dát obličejům takový výraz, rukám takový pohyb, nohám právě ten postoj, rouchům ten charakter a záhyb a obklíčit to všechno rostlinnými fantasiemi, o kterých musíte říci, že nejsou jenom dekoracemi, nýbrž ze všeho toho a zároveň s tím vším organicky se vyvíjejí, a všechny barvy podřízeny jsou dominantě zlata a červeně, té právě červeně, která tolik připomíná krev promíšenou s vodou a uklidňuje - já řku: toto všechno vykouzlit štětcem a brkem do plochy malinkého obrázku, k tomu bylo potřeba nejen samoty a oproštěnosti ode všeho pozemského, nýbrž i talentu, t.j. vyvolení a věrnosti, jakou může dáti jen zbožnost. ¶ Nám ovšem rovněž záleželo na vnější úpravě knihy, proto jsme trpěli pomyslením, že není peněz, abychom mohli nakoupit dokonalého papíru a jak tak na životě udržovat umělce,

kterým jinak stačí radost z podařeného díla a dobrá vůle těch, kteří sami nic nemají, takže naše soustředování a usebranost na této cestě záležely v tom, že jsme prosili Boha a Pannu Marii, abychom byli osvíceni, abychom u nás anebo jinde našli umělce, kteří by na nás čekali jako my na ně, kteří totiž by byli povoláni, aby s námi uskutečnili knihu, neboť jestliže nám Bůh do srdce vložil právě takovou touhu a bolest, není možná, aby dopustil, že bychom se zaměstnávali a trápili něčím jiným. Tou myšlenkou byli jsme tak zaujati, že byla v našich duších jako poklad zakopaný v poli a my se jen rozhlíželi po člověku, který by nám pomohl jej vydobýt, neboť někdo je poslán, aby poklad objevil, jiný zase, aby jej ze země vydobyl. Proto jsme toužili po penězích. ¶ A jestliže už doma a ve dne v noci, tedy tím více na této kající cestě skrytě ve svých srdcích jsme toužili dáti národu knihu, nad kterou by se každý spravedlivý zaradoval a každý nespravedlivý pohoršil. Knihu, která by mluvila o Bohu, jak se mluvití má a ve které by bylo všecko na svém místě. Aby se neopovážil syn odmlouvatí otci a služebník svému pánu. Aby dítě lépe a lépe vědělo, že tušení jeho o věčném pádu duše a o kráse ctnosti není jen obluzením smyslů, anebo refrénem nudné výchovy. ¶ Knihu, která by odpovídala na všechny otázky života, tam, kde věda krčí rameny a svět proklíná, nebo cynicky se směje. ¶ Knihu, z které by štkala lítost nad promarněným časem, nad službou tělu a ďáblu, nad chválou a pomocí temnotám zevnitřním tohoto světa. Svatý Michaeli Archanděle, braň nás v boji! ¶ Knihu, kde by slovem i písmem, zlatem a všemi barvami vidma a plameny a ohněm na každé stránce a vně i uvnitř bylo řečeno: **Sláva ti, Neposkvrněná!**

První nocleh.

Dosud jsem vám neřekl, že jsme byli tři a ten revolver jsme měli každý z nás. Bylo to jako proroctví, ale i toto slovo už jsem řekl. Jsou takové pranostiky, ve kterých je jádro pravdy. Když se mraveniště hemží mravenci, anebo když vlaštovky lítají při zemi a štípou komáři, anebo když lidé citlivých nervů nemohou se za dne ubránit únavě a musejí spát, čeká se bouřka. Když prý krtek ještě v listopadu ryje, anebo larvy chroustů nejsou hluboko pod zemí, usuzuje se, že bude mírná zima, což se praví také o divokých husách, anebo o vranách a čápech, podle toho, kdy a jak táhnou. Vy sami jistě znáte mnoho takových průpovědek, a na jednom místě i Kristus Pán říká: „Když ratolest fíkovníku již omladla a listí pučí, víte, že blízko jest léto“. A farizeje i saduceje poučuje: „Když bývá večer, říkáte: Jasno bude, neb jest červené nebe; a ráno: Dnes bude nečas, neb se červená zasmušilé nebe. Způsob tedy nebe umíte rozsoudit, znamení pak časů nemůžete poznati?“ ¶ Ano, když se přiblíží magnet k pilinám, ježí se, tak jako se hemží mraveniště, když se mu přiblíží bouře. Tolik o tom revolveru. ¶ Bylo již docela tma, když jsme tři vstoupili do toho malého domku nedaleko továrny na předměstí. Byl to domek ovšem přízemní, nízký, jakých tu bylo třicet nebo padesát, ale my jsme do něj přišli neomylně, tak jako vlaštovka po roce se neomylně vrací do svého hnízda. ¶ Já ty lidi dobře znal a skrze mne je poznal i můj mistr a náš druhý spolupoutník, o kterém vám nemohu nic říci, protože za celou cestu nepromluvil ani slova, ale ani jinak se neprojevil, leda tím, že také přistupoval denně k Stolu Páně, takže některou chvíli a po tolika letech zapochybuji, byl-li vůbec tehdy s námi. Takový špalek. Dá práce, když se pařez vydobude ze země a než se rozštípe na kousky, ale potom vydrží

v kamnech a zahřeje, protože je smolný a má v sobě všechen žár, který přijala borovice ze slunce, kdežto dřevo rovné a řídké brzo v peci spláchne. Co všechno zkusí taková hlava stromu! Ty kořeny se v zemi všelijak krouť, musejí přemáhat překážky, navrtávat balvan, však mají na čečulkách tvrdé náprstky, dráповité nehty a nebozízky. Byl dříve právníkem, ale díky Bohu, nechal toho. Takový nemluva by se ani nehodil za advokáta, leda někam do úřadu do státní služby, jak ten Samson k žernovu - ale dosti o něm. Sochy svatých se z pařezu ovšem nedělají. – ¶ Sotva jsme se octli ve dveřích, všechny oči se rozsvítily, lidé radostně zvolali a běželi nám naproti. Běžet dlouho nemohli, neboť světnička byla nevelká a ještě zastavěna nábytkem: stůl, dvě postele, nějaká židle, dva šatníky a truhla, to bylo všecko. V rohu proti dveřím visel kříž a po stranách obrázky svatých, snad i rodinné fotografie, to bylo všecko. Ale všecko páchlo sírou, neboť tito lidé pracovali v sirkárně, která je časně ráno svolávala píšťalkou, za poledne sotva něco zhltni, pospravili kozu a králíky a už zase letěli do továrny a pracovali až do tmy. ¶ Sundali nám ojíněné haveloky (Mistr měl na vousech rampouchy), ošmejkali kalhoty a boty a posadili ke stolu. Byl dubový, popraskaný a zčernalý. U stěny byla lavice, já vždycky vyhledával takové místo - ale z druhé strany a po boku židle s vyřezávaným lenochem, který se podobal trkajícímu beranu, anebo čertu se zavínutým rohem, úzkýma očima s ostře špičatým koutkem, vysoké čelo a místo huby dolů protáhlé srdce, místo uší jakoby závitý vlasů, také při sedátku po stranách toho ústního otvoru závitý, což byly asi vousy - cosi renesančního, faunovského v tom bylo, však jednu takovou židli odtud mám, dostal jsem ji na památku, když jsem se odtud stěhoval, je také dubová a také už načernalá, prosím vás, taková léta--- ¶ Uvařili horké kávy, také už ji hodně osladili a nakrájeli chleba. Jedli

jsme, zahříváli se - také ještě naložili do kamen, a hlavně, vypravovali jsme. Co dělají vaši, jsou-li zdraví a která teď kniha vyjde? Takové otázky nám dávali. Něco jsme vám už přinesli, povídáme, i rozbalili jsme balíček, jeden papír; pod ním druhý obal z papíru tenčího a hladšího, převázaný pentlí. Vlastně to už rozbalovali sami. Pod obalem druhým už byly knížky, ručně kolorované a s vepsaným věnováním, každá v papíře hedvábném, jemném, každá v jiné barvě a převázaná hedvábnou stužkou. ¶ Veliká byla radost těchto chudých lidí, protože přijímali celou radost naši a když po tolika letech a blízce smrti o ní uvažují, dovedu si poněkud představit radost pastýřů, chvátajících k Jeslím. Jak nám byli vděční, hlavně proto, že nám mohli a směli pomáhat ke knize (neboť to bylo naše povolání) jen láskou, vždyť nic jiného neměli a přece tolik pomohli. Tvořili jsme jako jednu obec, ať nedím rodinu. Takových obcí měli jsme jen několik, na prstech ruky by je spočítal, ale bohatých v nich vůbec nebylo. Není pochyby, že jakási kletba spočívá na bohatých a nejhorší je to, že oni svého stavu a zavržení ani netuší. Svě nadpřirozené ošklivosti. Zacheus byl jenom jeden, ale my v těch nejhorších dobách nepotkali ani jednoho. Boží almužničku bylo nutno vykonávat jako úřad lupičský, chci říci, vymáhati zrovna násilím, zesměšňováním a výhružkou, ať nedím podvodem, a ostatně jaká almužna, když to byla půjčka, a slibovali se úroky, které se splácet nemohly, někdy propadal i kapitál, neboť nebylo možno jej umořovat, dílo rostlo a s dílem i jeho požadavky, takže postavení naše bývalo často dosti směšné! Když už jsme někoho ohnuli, aby pootevřel svůj tvrdý měšec, dalo to práce a já se styděl, jeden druhého jsme postrkovali, nejčastěji byl jsem tím výkonným orgánem já, ne proto, že bych byl k tomu zvláště způsobilý, ale já měl z pochopitelných důvodů jaksí největší úvěr, morální totiž,

takže jsem se často pro lásku Boží zahodil, zásluhy ovšem nemaje žádné, poněvadž jsem při tom trpěl a kde jen bylo možno, jsem se takové žebrotě vyhnul, a věřte nebo nevěřte, dosud se stydím za to, jak mne jeden vysoký hodnostář přivítal, když mne k němu poslali, aby se mne zbavili (když nechce člověk pomoci, dává dobrou radu) - byl to ředitel veliké záložny a povídá mně: „Víte kolikátý už dneska jste? Před vámi jich tady bylo už sedmašedesát a to dávám každému po třech halířích, kdybych dával víc, kolik by jich sem přišlo a kam bych přišel já!" Tak mne přivítal a já ještě neotevřel úst, a když potom nesměle jsem řekl, že bych potřeboval pět tisíc a že bych prosil jeho ústav o směneční půjčku, že - pan ředitel mne zarazil: „Ať vám ani nena-
padne! Já, že bych měl i hypotéku-- Co vás napadá!" opakoval ředitel, „vy vůbec nemáte nároků na takovou půjčku, protože nejste z tohoto okresu"--- „Ach, ano, řekl jsem si v duchu, zemský ústav pracuje jenom ve svém okrese, ale neřekl jsem nic a pan ředitel, aby jaksi utvrdil marnost mého kroku, ještě vysvětloval: „Víte, že jsme letos, jen letos, u jednoho podvodníka pozbyli šedesát tisíc?" I vykládal mi, jak to pozbyli a uvedl hned případ druhý: Tam a tam, že rozšiřují školu či nemocnici, že jim na to dali také, ale padesát tisíc, a ty také ztratíme, to víte, charita... ¶ To jen tak mimochodem, bude-li vás to zajímat, povíme si o tom jindy víc, jen tolik chci říci, že si poněkud představuji Pěstouna Páně na cestě k Betlému a na útěku do Egypta v jeho úřadě živitele Svaté Rodiny. A věříte, že právě tato představa vzbuzuje v mém srdci dva na první pohled protichůdné city: pokoru a škodolibou radost? Ale není to vlastně škodolibost, je to spíše pohrdání. Byl by to soucit, soucit s bohatcem a s bohatkyní (odpusťte mi tento novotvar), kdyby se věřilo v jejich obrácení. Aby se obrátili, museli by prohlédnout, jenže jeskynní zvířata a krtek očí

nemají. V našem krédu není řeči o obrácení bohatých, ale věří se tam v hříchů odpuštění, a já myslím, že lakota je něco horšího než hřích, sic by Jidáš nebyl ve středu pekla a Hospodin by si všecky banky a měny nevyhrazoval, když říká skrze Aggea proroka: „Mé jestiť stříbro a mé jestiť zlato!" Však On vždycky „přijde na své". On si to smí dovolit. ¶ Sotva se rozneslo, že jsme přišli, světnička byla plná lidí. Byli to samí dělníci a ze všech bylo cítit síru. Myslím, že síra škodí plicím, neboť všichni byli vyzáblí a bledí, a všiml jsem si, že i prsty mají žluté, jako opálené, to prý dělá fosfor, oni do něho musejí namáčet hlavičky těch zápalek, svazek za svazkem. Ale tato jejich práce a všechny jejich starosti a osudy jakoby byly docela vedlejší, tito chudí lidé chtějí znát naše osudy a starosti a slyšet o našich plánech a o naší práci, poněvadž věří a tedy vědí, že se tady podniká a koná cosi nadlidského. Cosi takového, pro co v naší řeči ještě není slova, neboť slovo KNIHA jest jen náhražka a mimo to ještě stotisíckrát zdiskreditovaná, zprofanovaná, a kdyby se měl pro to najít výraz, museli bychom jej hledati v textech Ducha Svatého, a tam také je to jméno:

MERETRIX.

¶ Je pakuň, pavíra čili pověra, pablesk, pachuť, pamlsek, pacit, pačes, pahorek, pazneht, pažit, pazouch, patoky, patisk, pastorek, paseka, paroh, pápěří, pakostnice a je také

PAKNIHA.

¶ To je kniha, ve které není Bůh. Had se vám vykroutí a řekne: Já jsem deista. To může říci každý, neb už svatý Pavel mluví o těch, jejichž bohem jest břicho. Poněvadž je hanba nevěriti v Boha, jest i mnoho těch, kteří vyznávají boha, ale nevěří v Boha. Ať tedy řeknou: „V Syna jeho jediného, Pána našeho, jenž se počal z Ducha Svatého, narodil se z Marie Panny!" Vidíte, už mlčí. Ona potře hlavu tvou. ¶ Také si myslím, že Bůh ani nechce pomoc od bohatých.

Protože i když něco dávají, dávají to vždycky jako ze svého. Dávají to vždycky jako bohatí. A to člověka ponižuje. To ponižuje i Boha. ¶ O těchto tajemstvích mluvili jsme s našimi chudými a oni tomu rozuměli. Mluvili jsme o tajemství peněz. Chudým evangelium se zvěstuje a chudí je přijímají. Zvěstujete-li evangelium bohatým, šilhají stranou, nastavují chvíli ucho a potom odbíhají tam, kam pokrytecky šilhali. Smysl jejich šilhání jest takovýto: Víte, já bych vás rád poslouchal, je to vskutku zajímavé, co pravíte, ale někdo je pro kontemplaci a většina nás pro život aktivní. Kola se musejí roztáčet. Hleďte, tamhle už mne čekají, třikrát už na mne kývali a já se tady s vámi zabývám, dobrá, kdyby byla jenom jedna povinnost, ale v dnešní době, to víte, člověk neví kudy kam; děti, muž, obchod, čeládka, pole, úřady, starost na starost - prosím, už jdu! ¶ A jde. Nemohli jste mu ani uši otevřít. Už šel. Odešel a nevrátí se na věky tento zatracenec. Má jedinou modlu, je to panenka vyfintěná a přes tajli má stuhu s nápisem: Věno mé dceři. K tomu je arcí' potřeba i peří. A také toho, žel, co doporučuje Ježíš Kristus Martě: **Jednoho.** ¶ To jsme vysvětlovali chudým. Radovali se s námi, protože neměli co ztratit. Znali jen jedinou bolest: že neměli co dát. Ale těšili jsme je, říkájice: Kdybyste měli co dát, nepřišli bychom k vám. Takto naše láska má svědectví pravdy. Milujeme se v Bohu, a On má víc nežli rozdal. Mezi naší duší a vaší duší není žádného šilhání. Žádné věci, žádného věna, žádné modly, žádné překážky. Půjdeme všichni ráno ke Stolu Páně, a není možno říci víc. Není možno více přijati. Není možno více dát. Totoť jest láska a osamocenost blaha. Posuzují nás jako sektu a odsuzují jako vzbouřence. Rebelanti jsme, ale království naše není z tohoto světa. Z řeči této země osvojili jsme si jediné slovo pro všechny časy: Smích. ¶ I smáli jsme se velmi zbožně a srdečně bohatcům, kteří chválí Bibli

Kralickou, ale z celé duše své a z celé mysli své a z celého srdce svého nenávidí Bibli. A tak jsme se těšili a k potěšení svému říkali a rozjímali onen verš ze Zjevení svatého Jana: „Pravíš: Jsem bohatý a mám hojnost, a ničeho nepotřebuji. A nevíš, že jsi ty bídný, a ubohý a chudý, i slepý a nahý. - Radím tobě, abys sobě koupil ode mne zlata ohněm zkušného, abys byl bohatý a oblečen byl v roucho bílé, a neukazovala se hanba nahoty tvé, a mastí sílicí pomaž oči své, abys viděl". ¶ Takto dlouho do noci jsme besedovali a mluvili o kráse knihy a o prokletí bohatých, dělající plány do budoucnosti a děkující Bohu za všecku lásku, které se nám nehodným od Něho dostává, a potom jsme šli spát. Mne dali na postel, neboť mně dávali vždycky jakousi přednost, však já vím, že to nebylo kvůli mně, a sami si lehli na zem, rozprostřeli dvě otýpky slámy, pokryli ji lněnou plachtou, a tak spali moji spolupoutníci, a kde ti ostatní, to nevím. Buďto vůbec nespali, anebo šli k sousedům. Však ani já jsem nespál, poněvadž taková radost mi naplňovala srdce, že jsem těch několik hodin vlastně také bděl, a přemýšleje o našich chudých hostitelích, rozjímals jsem onen text svatého papeže Řehoře, jak se v breviáři čte na svátek Vyznavače, ne Velekněze: Posmívají se prostotě spravedlivého. Deridetur justi simplicitas. Moudrost tohoto světa jest: Srdce všelijakými vytáčkami ukrývati, smysl zastíratí slovy. Cor machinationibus tegere. Machinace, toť umělé překážky, nástrahy, umělůstky, masky, škrabošky, umění pro umění, stylisační zkrouceniny, rétorství, nepřirozený, umělý sloh. Co jest nepravdivé, ukazovati jako pravdivé. A co jest pravdivé, ukazovati jako nepravdivé. A v této chytrosti se vychovávají a cvičí mladíci, této za peníze se učí chlapci: tu kteří znají, ostatními v pýše pohrdají; a kdo ji neznají, přikrčení a zaražení obdivují se jí na jiných. Poněvadž mají rádi právě tuto hanebnou obojetnost (duplicitatis iniquitatem),

zastřenou pláštíkem jména, při čemž zkaženost nazývají společenským chováním a uhlazenými způsoby. - ¶ Ráno jsme byli všichni na rorátech. Pozvali mne na faru k snídani a ptali se starostlivě, proč jsem nepřišel na nocleh. Řekl jsem, že bylo pozdě. Také bylo už pozdě. Na chvíli jsme se všichni tři ještě vrátili ke svým chudým. A když jsme se od nich loučili, vtiskl mi jeden z nich do ruky něco peněz, sebrali to asi mezi sebou, nebylo toho mnoho, ale já potom dlouho přemýšlel o těch slovech, která čteme v dvanácté kapitole až na konci u svatého Marka: „I svolav učedníky své, dí jim: Amen pravím vám, že tato chudá vdova více vhodila než všichni, kteříž metali do pokladny. Neboť všichni metali tam z toho, co jim zbývalo: ale tato vhodila tam ze své chudoby, všecko co měla, všecko své živobytí“.

Jak jsme obědvali.

Šli jsme bez přestání po široké silnici, za námi těžce vyjíždělo slunce na oblohu, ale potom se vesele rozezpívalo. Sníh jenom jiskřil zblízka i v dáli na všechny strany, krajina se podobala zamrzlému jezeru, z něhož tu a tam vystupovaly černé ostrůvky borových hájů nebo obrovské, zadumané hlavy balvanů. Před námi po stromech poletovali strnadi, každý se v slunci žlutil jak nově ražený dukát, lítali v hejnech a jak jsme se k nim blížili, poodletěli o strom dál, cinkajíce svými hlásky, takže jsme čekali, nebudou-li nás snad takto provázeti až do večera. Nakonec však se celé to hejno jakoby na pokyn neviditelné taktovky v povětří obrátilo a obloukem letělo nazpět. Je až podivno, jak takové hejno ptáčeků i v nejprudším letu drží pohromadě; jednu chvíli se nám zazdálo, že to není hejno ptáčeků, nýbrž že je to žluté listí stržené vodním proudem do víru. ¶ Byli mezi nimi také čížci nebo stehlíci, zdá se, že jen jaksi namátkou, ne-li z pocitu větší bezpečnosti, vždyť i člověk vyhledává

společnost, zvláště tehdy, cítí-li se ohrožen, a věříte, že i můj pes, teriér, který přece je na zvěř jako divý, v zimě za vysokého sněhu nechával polňáka zajíce chodit kolem své boudy, měl ho zrovna před nosem a ani si ho nevšiml? Mohl by mně to někdo vykládat, kdybych to byl neviděl na vlastní oči a kolikrát. ¶ I ta šelma snad má srdce na svém místě, jak se můžeme přesvědčiti, když je potřeba a za takových mrazů a leží-li na všem sněh, je toho pro ta zvířátka věru potřeba. Co chcete, vždyť ani člověk není jinací, je-li ohrožen, anebo vyvázl-li náhle z velikého neštěstí. Přijde do obce přátelská, vítězná armáda, na kterou se tolik let v úzkosti čekalo, a hle, lidé, kteří spolu dvacet roků nemluvili, najednou si padají do náručí a připíjejí na zdraví. Všechny sklepy a spižírny se otvírají, všechny krávy najednou dojí, všechny slepice snášejí, lidé veřejně se zpovídají, jeden druhému odpouštějí, ba náš trafikant, milý a vážný člověk, bude se to o něm vypravovat do třetího kolena: celou obaldu vynesl ven a rozdával vojákům na potkání. ¶ Nejčastěji se to ukáže v cizině. Tuhle mně vypravoval jeden krajan: „Tak vám jdu, bylo to v Kremži, jdu vám po ulici a před kasárnama stojí voják na vartě“. (Ten můj krajan mluví dialektem, dovolte prosím, abych opakoval, jak to řekl on:) „Tak vám do, belo to v Kremži, do vám po hulici, só tam kasárne a před kasárnama stojí voják na vartě. Vodevřo voči: Co te tade děláš? Prosim ti, jak se sems dostál? - Von to bel váš bratr ... atd“. Pokaždé tak, jako by se to právě a ponejprv dělo. Proto si myslím, že naše věčná blaženost (dej Bůh, abychom se jí dočkali) bude pozůstávati v tom, že si tam budeme znova a znova vypravovati radostné události svého života, a ti, co budou dokonalejší, ti si budou vypravovat i události neradostné, k čemuž je potřeba už hlubšího přátelství - a ti nejdokonalejší nebudou vypravovat už docela nic a budou pořád jenom zpívati: Sanctus,

Sanctus, Sanctus, Sanctus do nekonečna. ¶ Mohl bych zde uvést mnoho jiných podobných případů a dokladů, např. ten, že mne v Solinu potkala nějaká společnost, mluvili mým jazykem a byli to inteligenti, jak se říká, asi učitelé, také několik dam, a to byste nevěřili: byli nejen slušní, ale i tak pokorní, že mne prosili, abych je doprovázel a dělal jim cicerona, ba - tak to nebylo. Bylo to tak: oni se mne nesměle a mile ptali, zdali by směli chodit se mnou, že se tady nevyznají, že by také rádi viděli Klis a Trogir. Zacházíme příliš daleko, chtěl jsem říci jen tolik, že Le Bon má pravdu, když dokazuje, že duše davu zkazí každou individualitu a tedy i spravedlnost, sice proč by se člověk v cizině tak měnil, anebo proč je při duchovních cvičeních tak zdůrazňováno mlčení? Proto také by bylo radno, aby se méně konaly slety a více pouti, poněvadž Boha se nemusí nikdo bát, kdo chce být bohabojný. ¶ Protože bylo nedávno svatého Mikuláše, vykládali jsme si také o něm, cesta je dlouhá a tak na všechno se člověk řeči dostane, ba i ten němý ústa otevře. Jdeme právě s kopečka, kde se cesta zahýbá - silnice je tady lemována smrky, to jsem také jak živ neviděl, naši pomologové by se z toho zbláznili, zvláště zasedají-li v silničním výboru, ale věřte, ty smrky člověka tak hřejí, když stromy listnaté tam trčí v bědné nahotě - vždycky mně v prosinci bylo líto těch Afrodít a Merkuriů ve starých zámeckých parcích - abych nezapomněl, i ten náš nemluva se vmísil do řeči a povídá: „A čím to je (on je Hanák), že pamlsek se přejí a chleba ne?“ ¶ Na to jsem mu odpověděl básníkem:

*Po šesti práce dnech
v mystickou sálá neděli.*

¶ Ano, práce se nikdy nepřejí, koná-li se v milosti, ale neděle se brzo přejí, prožívá-li se v nemilosti. Doklady o tom máte už také v literatuře - (uvedl jsem jich několik) - a podle mého na všechny tančírny by se měla zavěsit pořádná deska

s nápisem: Zřídla nudy. ¶ A na kina ne, až budou? ¶ Víte, co je akceleraace! S pokrokem vědy a sociálních vymožeností, jak tomu říkají, nuda se bude stupňovat. ¶ Nu, Bohu díky, už jsme tady! První etapa je za námi. Kráčíme městem, školáci, profesori, úředníci, všecko spěchá k talíři, zvoní poledne, my s obnaženou hlavou jdeme náměstím, kde kdo se po nás dívá, někteří ukazují prstem a smějí se - hotel napravo, hotel nalevo, ale kdepak my! Od božího rána ještě jsme se nezastavili, žaludek škemrá, jenže za ty krejcary můžeme myslet jen na těch šest práce dní a ne na neděli. Ohlížíme se po nějaké menší hospůdce, pořád nic, zahýbáme do ulic a hle, už skoro za humny je přízemní dům, zvenku pocákaný starým blátem, podzimní dešť, umělec je rozmazal - Restaurace. Zastavili jsme se před touto budovou, nenáročnost její tváře nás vábila, a už jsme také měli spočítáno maximum celé trojí útraty. ¶ Pokladna byla totiž společná, i když ve třech kapsách, a hned už při vstupu do města Nemluva hazardně koupil v nelíbezném krámku kus sladkého dřeva a kornout barevných cukrátek, tvrdých, aby se tak brzo nevycumlaly. ¶ Podívali jsme se jeden na druhého, druhý na třetího, tajně povzdychli a kráčíme do světlice. Náš stejnokroj a obličej a moje brejle zavinily, že nás hostinský přivítal se zvláštní poklonou a vedl hned ke zvláštnímu stolu, se zvláštním růžovým ubrusem. Slovem, ukázal, co se patří a jak se to dělá, přijdou-li do takové místnosti páni. To vše, prosím, ukázal jak onen vysloužilce od Verony, k němuž mne čtyřiaadvacetiletého tehdy holobrádka poslali, aby mne oholil. Neboť jsem chtěl ukázat, že jsem už pán a že si takovou útratu mohu dovolit. Tato domýšlivost věru nenáležitá se mně nevyplatila. Stařec věděl, koho má pod rukou, i dělal svůj obřad s takovou bravurou, že mně celý obličej rozřezal. Některé z těch šrámů bylo znáti ještě po letech - ach, ano, já nebyl pod Radeckým! ¶ Podobně,

tedy tak vkusně si počínal náš milý hostinský. Pomohl nám z haveloků, mně totiž a Nemluvovi, vyčkal, až zasednem, nalomil se v bocích, pokud mohl, přívětivě se usmíval - Bůh mi odpusť, při letném pohledu na něj a za něho mi napadlo: Pane, dobře jest nám tu býti - vskutku, kromě nás jakoby celý svět i s tou hospodou se pro něho ztratil - i vyřkl tato slova, dlaněmi na stole porovnával ubrus, jako by nás hladil: „Tak co si budete přát, pánové?" ¶ Jeden z nás nemluvil a ten druhý mlčel, i řekl jsem já: „Zatím pivo". ¶ „Ano, prosím, zatím dáme pivečko, hned bude tady!" A odešel, a my? ¶ Na stole byl talíř z oloupaného proutí, na talíři makované žemličky (tenkrát se tak říkalo) a také slané. My se do nich dali. Jíme každý druhou, v tom nese hostinský pivo, drží sklenice za ucha v pravici, zatím co levicí podkládá na stůl porculánové mističky a staví na ně džbánky. Zdálo se mi, že i ta pěna přetéká zdvořilostí. ¶ „Tak ten obídek, pánové. Je tam vepřová se zelím, telecí hrudí s nádivkou, prosím, zajíc na smetaně - měli jsme tady hon - tak co bude z toho libo, pánové?" ¶ Los padl zase na mne: Mohli bychom dostat talíř polívky? ¶ „Inu, samo sebou, toť se rozumí, prosím, to už patří k věci - už jí nesu, prosím!" ¶ Odletěl do kuchyně a Nemluva povídá: „Horká polívka může bejt dobrá." ¶ Dali jsme se do smíchu, ale hned jsme zase zvažněli, protože se od jiných stolů začali na nás dívat. Abych zamaskoval veselí i jakýsi strach, sundal jsem si brejle a jal se je otírat. Jářku strach, ale byla to více hanba, neboť najednou jsem zjistil (básník praví o tom: **Výstražné jasno po hříchu**), najednou jsem totiž poznal, že všechno vedu a za všechno jsem odpovědný já! **Je pozdě již. Záclony zdvihám a okna svá bez bázně otvírám výším ---** ¶ Konejším se ve verších, ale nic platno. Hostinský už nese polévku, jen se z ní kouří, rád bych se pomodlil, ale jednak polévka prý není jídlo, vždyť sám pan hostinský řekl, že je

to jen akcidents, a jednak jako když mně do mozku vrazí dřevěný klín, nic jiného mi nenapadlo tu chvíli nežli toto: ¶ Vřelá polívka může bejt dobrá! ¶ Ano, on neřekl horká, řekl vřelá, já jen vím, že mně z ní, ještě než jsem ji jedl, bylo horko. ¶ Hostinský znova zaútočil, zopakovav jídelní lístek, při čemž se obracel už jen na mne. I pravím: „Což o to, my bychom si dali, ale nemáme tolik peněz!“ ¶ Hostinský se usmál: Pěkný žertík, prosím, u takových pánů o to nikdy není nouze! ¶ Nevím, uvěřil-li, či neuvěřil, jen tolik je jisto, že jsme každý snědli tu polévku, tři housky a pivo, celkem tři polévky, tři piva a devět žemliček. ¶ Oblékli jsme se - už nám při tom nikdo nepomáhal - a vykročili na mráz. Studem jsem se na hostinského již ani nepodíval, oťáplé Maucta přiskříplo nás ve dveřích a já přísahal, že už mne tam nikdo víckrát neuvidí. Ani v této hospodě, ani v tomto městě, kde lidé nemají důvtipu. ¶ Teprve pět minut za městem roztál náš otecký smích, a já shrnul, sebral a stáhl moudrost těch chvil do této formule: **Vřelá polívka může bejt dobrá!** ¶ Klusajíce za druhým noclehem, cumláme barevná cukrátká a žvýkáme sladké dřevo.

Další odpočinek.

Odpočatí a posilnění vyrazili jsme dál. Že jsme dohromady neměli v kapsách nic, leda něco drobných, to nám dodávalo zvláštní veselosti a odvahy, chvílemi i jakési poťouchlosti. Smrt prý chodí jako zloděj, a my jsme šli skoro jako ona, vlastně jsme cítili, že ona jde s námi, proto jsme byli srdečně veselí, a ta poťouchlost byla z ní. Ona je velmi šprýmovná a smála by se jako nepodařenému vtipu, kdyby jí někdo řekl, že je vtipná. Ona je ve všech okolnostech naprosto přirozená. Právě proto zdá se být tak složitá a záhadná. Řeknete-li, že dvakrát dvě jsou čtyři, každý tomu bez odporu věří, ale řekne-li totéž ona, kdekdo se zarazí

a pomyslí si: Copak za tím vězí? ¶ Od té chvíle, co se v ráji urobila první zástěra, svět nesnese nic nezakrytého a říká, že pravda vítězí, je to spíš poklona než přesvědčení, neboť „světlo v temnotách svítí a temnoty ho neobsáhly“. ¶ Když jsme na první chalupě každé obce čtli tabulku: **Žebrání jest podle § 63 trestního zákona přísně zakázáno**, jen jsme se na sebe podívali a bylo nám veseleji. V některých obcích byl ten nápis ještě důtklivější: **Žebrota a tuláctví** --- Sami cítíte, že **Žebrota** je mnohem horší jakosti nežli **Žebrání**, mě alespoň pokaždé bodlo u srdce, kdykoli jsem četl tu Žebrotu, neboť současně vždy jsem se ohlédl na všechny strany, neuvidím-li četníka, ti za mých mladých let nosili černý tvrdý klobouk, na kterém vlál celý kohoutí ocas, ocelově zelený, byla to zeleň jedovatá, svým leskem do srdce se zařezávající, a ta kohoutí pera už svým tvarem sekala do očí jak srp. Kdo takové obrazy prožil ve svém dětství, do smrti je z duše nevymaže. ¶ **Žebrota** totiž je stav, habitus, kdežto **žebrání** samo o sobě je cosi takového jako sváteční kuřák, prostě cosi jen příležitostného, náhodného, diletantského, co si může člověk snadno odpustit. ¶ V některé dědině byl ten paragraf a nápis už povětrím smytý, takže se jen tak tak dotýkal svědomí - a já byl na to citlivý jak magnetická střelka - ty nápisy už byly odstraněny, ve společnosti sociálně pokročilé byly by přežitkem jako koňský dostavník, ale aby to místo po nich nezelo prázdnotou, mohl by se tam dát nějaký citát, třeba z Bible Kralické, o tom ptactvu nebeském, které neseje, ani nežne, aniž shromažďuje do stodol. Národohospodářská, řekněme etika, neměla by se vyhybat ani psychologickým momentům či problémům, je to ovšem jen soukromý názor, a není zajisté žádnou zásluhou, prožije-li kdo dvě, tři světové války, ale tehdy by to byl nikdo nevěřil. Všechno bylo na první pohled v nejlepším pořádku. ¶ A v tomto pořádku my šli po silnici zaujati myšlenkou, že

jdeme na pout. My věděli proč. Když člověk tak či onak udělal co mohl a dál už nemůže, podnikne ještě něco, aby zachránil to, co ho ještě čeká, neboť vykonal-li něco dobrého a věděl, že to dělá pro Boha, nemůže se to ztratit, trvá-li věrně na svém úmyslu. Někdy je také potřeba zachránit sebe. Zastavit se, tak jako se zastavuje vůz, aby se namazal, anebo spravil. Je někdy vskutku dobře vyjít z toho, co jsme prve nazvali drezúrou, jsou to návyky svévolné, anebo okolím vnucené, a člověk přece jenom má jednati vždy více ze svobody než z návyku, tím se také liší od kamene nebo od zvířete, proto sice se pobavíme tím, že pes přeskakuje nastavenou hůl, anebo angorský kocour boxuje a dá se zapřáhnout do vozíku a jezdí kolem stolu (to jsem viděl na vlastní oči), je to zábava, potěšení, ale pro děti. Není to účelem ani psa, ani kočky, ale pravá radost vyvěrá jenom z pravého účelu, a tato studánka je na této zemi tak skrytá, že je potřeba ji hledati, a kdo ji našel, ten o ní zpívá, ale nevyzradí. ¶ A my jsme cestou často zpívali, ve dne tam, kde jsme daleko široko neviděli člověka, zato však v noci, kdy nad pustou, sněhem zavátou zemí bděly jen hvězdy. Tma a cizina a noc zvláště nás ponoukaly ke zpěvu a nezpívali jsme věru ze strachu, jak to dělávají děti, když se bojí, my naopak velmi oprávněně - nepřehlédněte toto slovo - jsme se cítili povinni **nahánět strach**, a dělali jsme to s nemalou rozkoší, s velikým zadostiučiněním, neboť jeden z nás byl Josef, a jeho nebeský ochránce se vzývá jako **Terror daemonum**, **Postrach** zlých duchů, a budete-li putovat někdy v noci sami krajinou, sami poznáte, že není třeba, aby vás někdo přesvědčoval o tom, že „bojování naše není proti tělu a krvi, ale proti knížatům a mocnostem, proti správcům světa této temnoty, proti duchovním zlostem v **Povětrí**“ (Efes. 6, 12). ¶ Největší starost nám dělal nocleh. Za bílého dne může si člověk spíše vyhlédnout to hnízdo, a také lidé

rychleji poznají, „koho mají před sebou“ a rozhodnou se tak nebo onak, hůře je to v noci, kdy o vás rozhoduje vlastně jen váš hlas --- ¶ Městům jsme se jaksi pudově vyhýbali, zvláště takovým, kde by se mohlo porušit naše inkognito. Když je člověk v bídě, je i v hanbě, a je-li v hanbě i jinak, kdo to rád cítí! ¶ Byl již pozdní soumrak, když jsme se blížili městu. Jeden z nás položil otázku, nemáme-li zde zůstat do rána. Já tento návrh zamítl, i šli jsme dál. Kdyby zde byl jenom ten kněz, ano, hned bychom k němu šli. Byl to starý už pán, a když byl zde na svůj úřad dosazen, pozval všechny žebráky města, vystrojil jim hostinu a na cestu dal každému výslužku, pecen chleba a nějaký peníz. Bylo z toho veliké pohoršení, neboť to bylo proti obyčejům tohoto ctihodného města, a od toho dne byl ten dům pro „lepší lidi“ jaksi ztracen. Veřejné mínění je jako poslední soud, od toho není na světě odvolání a musí se snášet tak jako mráz, horko, déšť, vítr nebo sníh. ¶ Být ode všech lidí opovržen, může být zásluhou, nebo trestem, ale vždycky to bolí. Úsudek a pohledy všech lidí zavalují vás jako vlny, je marno se jich chytat, vidíte se hluboko dole, tam ještě není dna a nad hlavou rozkymácené vody jakoby neviditelným pluhem se vyorávají a převalují, padá to na vás, tajíte dech, neboť vdechnout tento živel znamená smrt. A co v takovém stavu vidíte a slyšíte, je nevyhnutelné a děje se jako za hrobem. Není vytáček, ani příkras. Bůh sám může dát zástěru, anebo poslat Utěšitele. On nikdy není od toho. ¶ Tehdy jsem ho ještě neznal, řekli mně o něm a o těch jeho nešťastných pecnech až po letech, spíše náhodou, když sám jsem vypravoval o tom, jak mne přijal. Šel jsem k němu nerad, tolik vám mohu říci, neboť jsem ho neznal, ale nemohl jsem se jeho domu slušně vyhnout. A on mi dal snídani, seděl u stolu proti mně, ale díval se na mne tak, jakoby mne ustavičně chlácholil, na nic se mne nevyptával, mluvil tiše

a málo a jeho oči a hlas mi říkaly: Co na tom? Jsme vskutku sami. Je to těžký los, ale Bůh je. A když mne doprovázel ke dveřím, vtiskl mi do ruky bankovku a omlouval se: **Víc nemám!** - Byla to dvacetikoruna. A já jí tehdy potřeboval k životu. ¶ Tomu domu (neměl representantky) a městu jsme se tedy vyhnuli, vůbec všichni tři jsme měli jednu myšlenku: ujít za den co nejdále, já aspoň tak toužil, a oni velmi ochotně v tom se mnou byli zajedno. Někam daleko, hodně daleko a mezi neznámé lidi. ¶ Blížíme se k vesnici. Zůstaneme tady? Ne, jen dál, jen dál! Není tak pozdě, slunce v zimě tak brzo zapadá, kolik může být? Osm? Devět? ¶ Jdeme dál. Štěkot psů za námi dozněl. Nikdo si nás nevšiml. Jsme zase z lidí ven. Nohy bolí. Začínám tajně litovat, že jsme nezůstali v té vesnici. Krajina stoupá. Toužím si sednout a nevíme, kde jsme. Nikdy jsme tudy nešli. Kdy přijdeme na lidi? Přijít na ně, když už nic jiného nezbývá, jaká slast! Takové setkání je jako dar Boží a proto je bereme s odvahou. ¶ V dálce blikotá světélko. Míříme k němu nerovným, mělkým úvozem. Mrzne. Stoupáme. Nohy jsou unaveny. Světlo se zvětšuje a nebliká. To blikání bylo asi jen v unavených očích. Stojíme před osamělou chaloupkou, ze které zaznívá zpěv.

Pusťte mě tam k němu
v té železné bráně,
já jsem jeho milá,
ať se rozžehnáme -

¶ Malým okénkem, které je zaprášeno jako plevami, vidíme více lidí, podle hlasů jsou všichni mladí, chlapci a děvčata. Máme je vyrušit?

Ať se rozžehnáme,
ať se rozloučíme,
co jsme si slíbili,
ať si vyplníme.

¶ Žádný z nás se neodvažuje zabouchat na dveře, počkáme, až dozpívají.

Jak se rozlučuje
malá rybka s velkou,
tak se rozlučuje
mládenec s panenkou.

¶ Jeden z nás zaťukal na dveře. Ticho. „Někdo tam je!“ Ticho. Smích. „To se vám jen zdálo!“ ¶ Zatloukli jsme silněji, nohy bolí. ¶ „Díte vodevřit, vopravdo tam negdo je!“ ¶ Hu, strašidlo! ¶ Je třeba se ozvat: „Prosím vás, dostali bychom tady nocleh?“ ¶ Nějaký chasník přiskočil ke dveřím, odstrčil závoru a otevřel. Proud světla vyšlehl do noci. Uvnitř třeli len, byla to pazderna. ¶ Opakujeme svou prosbu, a hned několik hlasů se ozývá: „Ale ano, dostanete nocleh, te, Pepko, zaveď je k S., tam jistě vás vezmó, mají místa dost!“ ¶ A dva chasníci už nás vedou do vsi k S. Jdeme s kopečka, zahýbáme do prava. ¶ Jsme ve velké kuchyni. Vítá nás sama hospodyně, vstává ze stoličky a setřepává se zástěry smetí z makovin. Na druhé stoličce sedí babička, hospodynina matka. Vyklepávaly mák a jak nás uviděly, nechaly toho. ¶ Že bychom prosili o nocleh. Chlapci průvodci to řekli za nás a to už bylo jako doporučení. Ano, byla tam ještě děvečka a taky vyklepávala mák. Konaly tu práci mezi stolem a kamny, makůvky rozkrajovaly nožem a vytřepávaly do plechového škopku, který stál uprostřed na veliké lněné plachtě. Kolem žen byly již kupy prázdných makovin a také ještě snopky nevyklepaných. ¶ Proti dveřím bylo okno a vlevo od něho v koutě stála postel, na které spaly tři děti. Naším příchodem se neprobudily. Hospodyně povídá: „Pěkně vás vítám, pojdte dál“, a podala nám každému ruku. Zrovna tak nás přijala babička. ¶ „A te, Františko, mužeš jit spat!“ řekla děvečce. Děvečka dala dobrou noc a vytratila se. „Ani vás nemáme kam dat sednót,

ale hnedka to bode!" omlouvala se hospodyně a odklízela ty makoviny a škopek. Matka jí při tom pomáhala. Naposled sebraly tu plachtu a vytřepaly z ní mák, který při práci odletěl stranou. Mladíci mezi tím odešli. ¶ Když nám takto uvolnily cestu, svlékli jsme své haveloky a zasedli za stůl, který stál v druhém rohu proti posteli dětí. ¶ „A te bes mohl jít zase ven", povídá babička černostrakatému psovi huňáčovi, který přišel ze dvora zároveň s námi, jakoby se chlubil, že přivedl hosty. Ani na nás nezaštěkal, především proto, že nás přivedli známí chasníci, ale také aby se naplnilo pořekadlo, že děti a psi nejlépe poznají člověka. Já bych tuto pravdu ještě doplnil, neboť mám velkou zkušenost ve psech, i řekl bych, že podle psa pozná se dům. Věřte, že děti a psi učí se mnohem více z obličeje a hlasu rodičů a vychovatelů, než z knih a jiných praktik. ¶ Pes věděl, jak to babička míní, i přišel ke mně, položil mi pracku na koleno a díval se na mne bratrsky, to jest, jakoby říkal: Já vím, takový je svět! ¶ Než jsme se nadáli, hospodyně přiložila do kamen a vařila „neco pro zahřátí", jak pravila, litujíc nás, že jsme tak promrzlí. Mistr měl na vousích jíní, vypadal jak svatý Mikuláš, Mlčenlivec a já měli jsme jinovatku jen na límcích a na kloboucích, ale rampouchy dole na nohavicích jsme měli všichni tři. ¶ Rozmrzli jsme brzy, uzené s chlebem a horká káva, hlavně však srdečnost těch lidí nám k tomu dopomohla. ¶ Ženy s námi seděly za stolem a vykládalo se. Mladá povídá: „Hospodář není doma, ale muže tade bét každó chvílo, jel do města k sódo za svědka". ¶ Když si tak po čtyřiceti letech na to vzpomínám, ba kdykoli za tu dobu jsem si na to vzpomněl, vždycky jsem se zastavil nad tím, jak nás v této ztracené horské dědině a v tomto selském stavení přijali. Jejich duši viděli jsme jako na dlani. Ani jim nenapadlo, co by za podobných okolností jindy a jindy napadlo, že máme něco za lubem. Naopak, mluvili s námi

a chovali se k nám ne jako k cizincům, nýbrž jako ke starým známým, ne-li jako k příbuzným. Když jsme jim oznámili účel své cesty, že putujeme k Panně Marii, ani dost málo se nad tím nepozastavili, natož aby nám rozmlouvali a řekli, že je na to doba nezvyklá, ani se nezeptali, proč do takové dálky nejedeme raději vlakem, proč přicházíme tak pozdě v noci, proč to či ono - vůbec neřekli žádné takové proč. Pokud bylo možno a třeba, řekli jsme jim něco o své práci a slyšeli jsme, co zase oni dělají, co mají na starosti, také o dětech byla řeč, a všechno v takovém klidu, jako bychom seděli v pohádce někde daleko za světem. ¶ „Ale budete už onaveni, abesme šli spat, šak se hospodára dočkáme!" řekla mladá a zavedla nás do prostranné světnice, ve které stály tři postele, malovaná truhla, velký šatník, několik židlí a stůl, a na něm pod skleněným poklopem soška Panny Marie a ještě jakési drobnosti, na stěnách barevné obrazy svatých a v rohu proti dveřím kříž. Mimoděk mi napadlo, co napsal slavný polský dekadent: „Závidím tvým dětem, které u paty tvého kříže usnuly!" ¶ Pro mé spolupoutníky byly už na zemi tři otýpky cepové slámy přikryté plachtou, čtyři záhlavce a dvě nadité duchny. Bylo tam místa dobře pro tři lidi, ale nedovolili, abych spal na zemi, musel jsem na postel. Na druhou si lehla babička a třetí čekala na hospodáře. ¶ Už dávno jsme došeptali své modlitby, již jsme leželi, ale pořád bylo ještě co povídat, já již pomalu usínal, ačkoli mně lampa svítila do očí, a tu najednou bylo slyšet, jak se otvírají vrata a vůz vjíždí do dvora. „Hospodář už je tade!" pravila selka. Podíval jsem se na hodinky, bylo jedenáct. Za chvíli vstoupil do světnice muž, vysoký, silný, pravý sedlák, ještě na šatech poprášený sněhem, byl přimrzlý, proto jej venku nemohl střepat a žena mu povídá: „Máme hoste, dó na pót!" Při tom ukázala na zem a na postel, a to bylo celé představení. Jako by se to rozumělo

samo sebou, že jsme tam, přistoupil, naklonil se a podal nám každému ruku. A hned začal vykládat, jak to bylo u toho soudu a proč se tak zdržel a že večer už nebude - neboť žena šla, že mu uchystá něco k jídlu, i odstrojoval se a pořád vykládal o tom soudu a o městě. Nevrávorál, ale měl patrně v hlavě, ženské nás na to jemně upozornily dřív než přijel, ale ani před tím, ani tuto chvíli ani v nejmenším nedaly mu znát, že by se byl měl „držet trochu zpátky“, ani slovíčkem ho nenapomenuly a nechaly ho mluvit. Jede-li v zimní noci tolik hodin a přijede bez úrazu domů, není to věru tak zlé s jeho ctí, ale ještě více cti mají tyto ženy, které ani slovíčkem mu nedaly znát, že se nevrátil v pořádku. Myslím, že pravému taktu neučí škola, nýbrž křesťanství. ¶ A když jsem tak uvažoval o tomto návratu manžela hospodáře, vzpomněl jsem si na moudrost Richarda Rolla, poustevníka hampolského, co praví v dvanácté kapitole svého Ohně lásky: „Kdo žije svatě a ctnostně, nesmí pohrdati hříšníky, ani těmi nejzatrvrzelejšími. Podléhají pokušení proto, že nemají milosti k odporu, ačkoli svou vlastní zlobou se odvracejí od dobra a činí zlé. Nikdo nemůže konati ctnostných skutků, milovati Boha, být čist, nedá-li mu Bůh. Ty tedy, jenž se nadýmáš pýchou, žes konal dobré, že ses zdržel tělesných rozkoší a ukládal si veliké přísnosti, což ti vyneslo chválu lidí, pamatuj, kdyby tě nebyla držela dobrota Kristova, že bys upadl do stejných, ne-li horších hříchů než oni.“ ¶ Spalo se nám dobře. Ale měli jsme na paměti další svou cestu, i vstali jsme brzy, umyli a ustrojili se a chystali se vyjít. Všichni už byli vzhůru, děti klečely na lavici za stolem, hospodář už šel do chléva dát obroku a vody koním, hospodyně pobíhala kolem plotny, na které už se cosi vařilo, babička měla také co dělat, děvčka zase chystala, čeho bylo potřeba k dojení, prasata už také se ozývala, kohouti ohlašovali příchod denního světla

už po druhé, my se ještě zabývali dětmi, které si nás nesměle a zvědavě prohlížely, dali jsme jim obrázky a několik knížek, chopili se svých holí a že už půjdeme. ¶ Hospodář i jeho žena nás zdržovali, abychom počkali aspoň ještě na snídani, ale my řekli, že nemůžeme jíst, že budeme přijímat Tělo Páně, i ptali jsme se, jak daleko je do nejbližšího kostela. Nato jsme podali každému ruku, poděkovali za nocleh a vykročili do modrého ranního soumraku. Pod nohama nám křupal sníh a nad západem svítila hvězda, zlatá, podivně zvětšená a jakoby znovuzrozená.

To nejhorší už máme za sebou.

Tak řekl Mlčenlivec, když jsme po Rorátech opouštěli venkovské městečko. Nebylo potřeba ani se ho ptát, myslí-li své slovo doopravdy, neboť v jeho očích hrál smích jako světélka na lesní studánce, a abych vám ho trochu představil, řeknu ještě aspoň tolik, že mu na bradě a ke skráním vyráželo chmýří, jaké vídáme na ptačích mláďatech, zato ústa, široká a úzká, nevím proč, připomínala mi amerického farmáře, či islandského rybáře, jak jsme ho vídali v nádražních čekárnách na jakémsi turistickém návštěví. Muž solidní, člověk, na kterého můžete spolehnout, ale běda, jestli se takový nevhodně ožení, anebo upadne do bludu, potom ani deset párů volů ho z toho nevytáhne. Intelekt, jen což - kdyby tak člověk nemusel mít i srdce. U takovýcho lidí musíte si ho spíše domýšlet nebo dohadovat. Tvrdí jsou na pohled jak římské právo, zato věrní jako rádlo za koněm, dokud táhne. ¶ Když je člověku zle (a když je zle, tak je nejhuř), anebo když mu nastává těžká zkouška, vskutku není lepšího receptu a vydatnější posily, než si říkat: To nejhorší už máme za sebou! Jisto je, že jsme měli za sebou srázy a kopce, úvozy a rokle, také balvany a jalovce, šípí, šábí a temné lesy, rovněž rybníky, kde pod těžkým krovem ledů,

zavrtáni v bahně, už tolik týdnů spali kapři. Z drsných, vysokých, panenských samot sestoupili jsme do lidnaté roviny, a kdo je citlivější, také ten rozdíl hned pozná. Ne že by lidé rovin byli nutně horší, ale kdo sám je z hor, cítí se na rovině jakoby obnažen, není ve své kůži, vskutku nějak se stydí - **hory padněte na nás, pahrbkové přikrejte nás** - naproti tomu takový Hanák, přijde-li do hor, nejraději by vysekal všechny stromy, když nemůže rozkopat všechny kopce. Jenom láska vyplňuje všechna údolí a snižuje všechny hory, proto visionáři viděli v ráji jenom rovinu, a já bych přidal, ačkoli mě při tom pomyslení srdce bolí, že jsou v něm jenom stromy listnaté. To bodlíci vypučelo jistě až po pádu. ¶ Mám to říci, nebo ne? Myslel jsem, že to raději zatajím, proto jsem to odložil až sem, patří to ještě k té Krabatině, jak naši Vysočinu nazýval jistý pan profesor, vidíte, že nebyl zdejší, neboť v celém našem kraji a ve všech vůkolních krajích je to slovo naprosto neznámo - krabatina! To je tak jako **hmyz**, nikdo u nás v celém kraji a ve všech vůkolních krajinách neřekne slovo hmyz, a já se štítím každého slova, které se u nás neříká; a když takového slova užiju, připadám si jak selské děvče, které jde do kostela po nejprv v klobouku, ačkoli osmnáct let nosilo šátek. To slovo **hmyz** řekl a napsal jsem v celém svém životě jenom jednou, ne ze své vůle, ani ne ze svého rozumu, ba přímo proti svému přesvědčení, na radu jednoho spisovatele, proto jsem užasl, když se mně to slovo vyčítalo jako zločin, když jsem je později citoval. Budou nám diktovat, co máme vidět a slyšet, když nás před tím zavedou do kostela nebo na jatky. ¶ A tak ještě na té **krabatině** stalo se nám toto: Jdeme a jdeme a tam za kopcem vystrčila prst kostelní věž. Zaradovali jsme se. Bylo také už jedenáct, a my ještě ani nesnídali. Už jsme ve vsi. Kostel zamčený ze všech stran. Srdnatě jdu k faře, ta se hned pozná. Moji druhové zůstali opodál, „až jak to do-

padne". Já byl jaksi almužníkem této výpravy. Sám bych byl takto nikdy nešel. Jsou už takové povahy. Ale dodal jsem si kuráže a pomyslně jsem si: Abys mohl být živ, na to nemusíš žebrot, protože Otec nebeský živí i vrahce a obléká květiny polní. Já vím, aby svět mohl na **chudého** poštvat psy, vyčítá mu lenost a to střevo. Nu, nechme toho, chvála Bohu, my jsme měli vždycky co jíst, ba mnoho nad to, ale o to se nejedná. Tady běží o to, jak lidé přijímají poutníka a slovo Skály, což je Petr: „Buďte vespolek k hostům přívětiví bez reptání", když bychom už nechtěli uznat hrozbu Páně: „Hostem jsem byl a nepřijali jste mne." ¶ A poněvadž tyto důvody ještě nestačily, dodával jsem si smělosti také tím, že potřebuji pokory a že je vždycky záslužno, nechat se ponižovat, je-li toho třeba i jen pro naše hříchy, když ne zrovna z lásky pro Krista, který také světem chodil a nechával se živit od lidí - a tu mne něco píchlo: že On při tom dělal zázraky, aby pomohl nešťastným... A zase jsem se těšil, že moje ponížení je tím záslušnější, když nemohu dělat zázraky - a nakonec jsem se vzbouřil a řekl: Tak, anebo tak, aspoň vydáš **Svědectví!** ¶ V tom rozhodnutí zacásl jsem za zvonec. Moji druhové stáli opodál, ale tak, aby nebyli přímo proti dveřím. Zarachotil klíč, neboť dům byl zamčen, jak se zajisté sluší na křesťanskou opatrnost, dveře se otevřely a v nich stojí v civilu duchovní otec a jediným pohledem odhadl celou situaci, tak jako jsem ji odhadl já, a divím se, že to říkal, když to bylo patrné z celé jeho postavy a bytosti: „Apage, Satanas!" Ale on neřekl tak silné slovo, on jen řekl: „Já jsem sám, má hospodyně není doma, odjela do města, já nevím, kde jsou klíče, já vám nemůžu nic dát!" Jen to ze sebe sypal, byl rozčilen. To jsem se mu sotva představil, a podle svého venkovského zvyku podával jsem mu ruku, on by mně byl ruku vůbec nepodal, ale když viděl tu vystrčenou ruku mou, nastavil mně konečky prstů (ještě dnes cítím ty

jeho **prostřední** prsty!) a zase opakoval: „Já jsem sám, hospodyně není doma, odjela do města, nevím, kam dala klíče, já vám nemůžu nic dát!" ¶ Chlácholil jsem pána, že nic nežádám, že jen prosím, aby mně půjčil klíče od kostela, že tam chceme zajít. I těšil jsem se, že dostanu klíče a že si v kostele na té pouti oddechnem. Ale kdepak! Tomu nešťastnému pánovi jaksi bleskurychle napadlo - **na tvá vnuknutí pozor dávám** - aby nás do toho kostela nepustil samotné, otočil se, popadl klíče, vše to dělal bystře, jakoby se bál, že by mu mohla přijít nějaká jiná myšlenka, anebo snad, že by se ta hospodyně mohla znenadání vrátit a bylo by boží dopuštění - nasadil si beranici a již mřil ke kostelu, vůbec nedbaje, že mu chci představit své spolupoutníky. On jich vůbec neviděl! On nechtěl vidět ani mne, ale že by to dával tak najevo? Jaká síla ho k tomu hnala, anebo jaká hrůza, jaký strach, anebo jaké zoufalství! Vzpomněl jsem si přitom, že medvěda učí tancovat na železné plotně, pod kterou se topí. Napřed málo, potom víc. ¶ Moji druhové šli za mnou a snad ani nechápali, proč ten černý klíčonoš tak letí, neboť neslyšeli, co se mnou mluvil a neviděli, jak mne přijímal. On vám ten nešťastník běžel, jako kdyby hořelo. - Letěl tedy před námi a jakoby odříkával litanie, po celou cestu opakoval: „Já jsem sám doma, hospodyně odjela do města, já nevím, kam dala klíče, já vám nemůžu nic dát!" On to nejhorší měl asi ještě také před sebou. Naše pobožnost byla divně pobožná, protože za námi stál držitel klíčů jako žalářík, a my cítili, jak rád už by nás měl z krku. Hned u kostela jsem mu poděkoval, a on zase: „Já jsem sám doma, hospodyně odjela do města, nevím, kam dala klíče, já vám nemůžu nic dát!" ¶ Že by obličej Chudého byl tak výmluvný? Když už jsme byli zase sami, dali jsme se do smíchu. Ale proč si někteří lidé myslí, že je odsuzujeme? A konečně, co na tom záleží? Každý neseme na hřbetě svou

boudku jako šnek. Z celého díla svatého biskupa ženevského nejcitelněji se mne dotkla tato pravda: „Žádáš-li si pak věděti Filotheo, (která, red.) ponížení by byla nejlepší, pravím upřímně, že nejprospěšnější duši naší a nejmilejší Bohu jsou ta, kterých se nám dostává **náhodou** a která jsou spojena s naším stavem, poněvadž nejsouce z vůle naší, přicházejí od Boha, a on nejlépe ví, co nám prospívá." - Ano, náhodou a s naším stavem! ¶ Náhodou tedy jsme šli přes kopec nízkou sečí, já z nějakých rozpaků švikal holí, zavadil o zmrazek či o křemelu, až to prasklo, zpod smrčku vyskočil zajíc a ten tam na druhou stranu do houští. „Zajíc přes cestu, holé neštěstí“, povídá Mlčenlivec. Baže, povídám já, holé neštěstí, že nám utekl! ¶ Vyšli jsme z té seče a před námi dole rozkládala se dědinka, chalupy byly naproti i na této stráni, uprostřed dědinky rybník a zvonička. Zaměřili jsme k té zvoničce, však i cesta nás tam vedla, a hle, pod zvoničkou v samých základech byl zděný výklenek jako jeskyňka, a z toho výklenku hrnul se pramen a padal tak hřmotivě dolů, že přehlušoval i naše kroky i naši řeč. Divili jsme se, že tak silný pramen vyráží tady ze země a že tím ta zvonička netrpí, i jdeme o nějaký krok vpravo od té kapličky a hle, tam je otevřený sklep, ale my bychom si ho byli ani nevšimli, jenže z toho sklepa kdosi vystupuje, a než jsme se nadáli, bác! a před námi leží rozbitý doják a kolem něho kaluž mléka nebo smetany, a za těmi střepy a za tím mlékem mladá dívka s vyjevenýma očima a se spuštěnýma rukama. A poněvadž mladé dívky si obyčejně myslí, že si každý myslí, co si ony myslí, i tato panna si usmyslila, že cílem naší cesty nemůže být docela nic jiného, než co si ona usmyslila. Mistr nesl pod paží v lepenkových deskách generální mapu i mohlo se docela dobře zdát, že jsme oni malíři, kteří v létě tady malovali krajinu a byli u nich na bytě. Dva z nás měli brejle, já se zlatou ovrubou a Mistr

s tím jako začouzeným sklem, takže mu nebylo vidět na oči, mimo to všichni tři jsme měli vyhrnuté límce a oblečení byli stejně. Proto ani neuvažujíc, řekla dívka, že se nás polekala a tím úlekem že upustila čepák, a hned nás vedla k nim, a ještě než jsme vešli na dvůr, už jsme viděli, že je to myslivna, nade všemi dveřmi trčely jelení parohy a skrz vrata na nás dorážela smečka loveckých psů. Na zápraží vyšel vysoký, ramenatý lesník, vousy mu sahaly na dvě pídě pod bradu, křičel na ty psy, ale psi nic, protože do toho křičela zase ta dívka a vysvětlovala otci, že si jdeme najmout byt, vyběhla i paní, vyběhli z domu všichni, a psi řvali, a lesní křičel, a dcera křičela, a její matka křičela, a my tu stáli jak v Jiříkově vidění, dokud se nevysvětlilo, že nehledáme byt, nýbrž že tudy jen putujeme... ¶ „A ták!“ povídá lesní, „vždyť jsem si to hned myslel!“ ¶ A tím se také celé představení skončilo; podali jsme si ruce a šli o numero dál. Všiml jsem si, že se té dívce, když jsme se obraceli zase k vratům, nerozbil jen ten hrnec, nýbrž i jakási iluze. ¶ „Taky nám mohli nabídnout hrnek mléka“, povídá Mlčenlivec. Zapomněl, že se naší vinou rozlilo. Ale chudoba cti netratí a tak jsme nic neztratili. ¶ Vystoupili jsme za vesničkou na pahorek a opřeli se o balvany, které tam trčely ze země a chystáme se sníst krajíček chleba, tedy poslední svou zásobu. ¶ Cink - link, cink - link, cink - link, ozval se naproti z kapličky polední zvonek. ¶ Jde se nám pěkně, je bezvětrí a silnice ujetá, takže se nebrodíme sněhem, leda když musíme vyhnout saním, které tu potkáváme dosti často. Tehdy se ještě nic nevědělo o motorových vozidlech, a tak jste mohli na cestách ještě uvidět formana jedna radost. Byl to typ, jak se říká, vyhraněný, docela zvláštní držení těla - ale počkejte, potkali jsme i jednu takovou ženu a na té byl ten typ zvláště nápadný. Ačkoli byla v sukních (tehdy bylo pro ženu ještě hanbou nosit kalhoty), měla dlouhý, cápavý

krok, následkem toho trup vykloněný dopředu, ústa nedovřená, oči tupé, jakoby alkoholem přežehnuté, v levici bič, v pravici opratě, které namotávala na špici lišniska, aby se nemusela na nás dívat, když jsme se blížili, také odplivovala jak starý chlap, ba i zaklela, obličej měla červený, povětrím ošlehaný, i připadalo, že je z kůže sedřený, anebo opařený, na hlavě vlňák, kolem krku šálu uvázanou po řeznicku, i dýmčičku měla, se žlutým kováním, na nohou botiska, a oblečena byla do těžkého kabátu. Šla podle saní. Když jsme byli již od ní dál, povídá Mlčenlivec: „Já bych řekl, že její muž pere a vaří." ¶ Jakpak, když je svobodná? No, Pánbůh dej, ale na to nevypadá. - ¶ Bylo nám jí líto, také děti nám bylo líto, má-li jaké - výroky Mlčenlivce nesmíte brát doslova, však už víte - jen Mistr měl o tom mínění, které mne dosti skličovalo. „Vidíte lidi svýma očima," řekl. „Přisuzujete jim myšlenky a city, kterých vůbec nemají. Jsou hotoví," řekl. ¶ Je zbytečno se ptát, dokud jsme nespokli a nestrávili jednu odpověď, proto jsem mlčel, ale vzpomněl jsem si na jiné Mistrovo slovo: „Myslíte, že musí být při tom bez viny?" ¶ Ano jsou viny děděné a také naše. ¶ „Prosím vás jak daleko máme ještě do města?" ptám se muže, který šel proti nám s rancem na zádech, byl to obuvník, nesl kůže. ¶ „Tak slabou hodinku," povídá. ¶ To tam přijdeme ale ve dvě. Byl bych už snesl něco teplého, i dohadovali jsme se, jak nás tam přijmou. Žádný z nás nebyl tak smělý, aby zaklepal na dveře, za kterými ještě nebyl. ¶ Konečně jsme u těch dveří stáli a já za nimi už jednou byl, jenže je tomu tak dávno jako mezi ctí a hanbou. Je opravdu až podivno, jak lacino cestují lidé bohatí. Čím bohatší, tím laciněji cestují. ¶ Nebylo vyhnutí, leda bychom zase přenocovali v nějaké vsi, a tím by se nám také cesta protáhla, a možná, že by nohy už reptaly. Mimo to nebylo peněz a zde je člověk, který nás

přece jen zná - a jaké rozjímání pro zajíce, když je všecko pod sněhem a na sněhu ledová kůra?¶ Odvrátil jsem hlavu od dveří a zatáhl za zvonec. V téže chvíli oba moji průvodci ustoupili stranou, i zůstal jsem já terčem jediným. Za chvíličku objal mne toho domu pán a vtáhl dovnitř, rovnou do kuchyně, kde seděla jeho matka a nějaký kooperátor. A hned prý něco na zahřátí a už to chystali a já měl sotva pokdy, abych řekl, že nemohu na dlouho usednout, poněvadž nejsem sám. -¶ A proč jste to neřekl hned? vyčtl mi pán a již se vyřítíl před dům, aby přivedl oba mé průvodce. A cítili jsme se tam, pokud možno, jako doma. Jářku, pokud možno, neboť žebrák se přece jen ve své duši upejpá, není-li zrovna z Umbrie.¶ Že ten pán měl u sebe matku a že ji tak miloval a ctil, a že ona tam byla jako by nebyla, takřka on, maje tuto velikou ochranu, byl naprosto svobodný, to bylo poznání, kterého jsem si po všechna léta tolikrát vzpomněl, kolikrát jsem si vzpomněl na tohoto ušlechtilého muže, anebo kolikrát jsem z dopuštění božího musel vidět něco docela jiného.¶ „A jak miníte dál?“ ptá se nás hostitel, když jsme se byli jídlem a pitím a teplem a takovým přijetím zahřáli, neb už věděl, kam putujem. Nabízel nám nocleh, ale my, že chceme být druhého dne již na místě, a že se chceme stavit ještě v klášteře v M...¶ To tam musíte vlakem, pěšky byste tam už nedošli, a to bude nejlépe, když tam pošlete telegram - a už vytahuje jízdní řád - počkejte, ano, přijedete tam po deváté, ano, zatelegrafujte jim, aby vám přijeli na nádraží naproti. - ¶ „To není potřeba,” řekl jsem, zamlčev, že toho jízdného nemáme ani pro jednoho z nás, co by kilometr za nehet vlezl, slovem, zapřel jsem tu chvíli, proč jsem se už dávno rozhodl a co jsem vykonal brzy po tom, když jsem řekl, že bychom rádi viděli kostel. Ihned vzal klíče a vedl nás tam. A když jsme již vycházeli ze sakristie a moji průvodci byli vpředu, vzal

jsem hostitele jemně za rukáv a přemáhaje se ze všech sil, odvracím oči a šeptám: „Prosím vás, důstojnosti, mohl byste mně půjčit padesát korun?“ - tehdy to nebyl tak malý peníz, ano řekl jsem padesát - a ten milý člověk ihned ty peníze vytáhl a dal mi je tak, aby nic nezpozorovali moji průvodci, slovem, udělali jsme to oba jak ohavný hřích. Však jsem se styděl až na nádraží, kam nás hostitel doprovázel, ale ještě než se na cestu oblékl, vlastně hned, jak jsme vyšli z toho kostela, mezi tím, co se kostel zamykal, pochlubil jsem se aspoň očima, že jsme sem nepřišli nadarmo. ¶ A také ty jízdenky nám hostitel sám koupil a když mně je odevzdával, znova nám radil, abychom se v tom M. telegraficky ohlásili, neboť prý je to hezký kousek od stanice a když prý tam přijedeme v noci a neohlášení, že hostinské pokoje nebudou vytopeny a tak podobně. On ten pán přes všecku svou pohostinnost a dobrotu přece jen nemohl pochopit maximum našich požadavků a hlubokost naší - skromnosti. Praví moudrý Sirach: „Kdo nic nezkusil, co ví?“ A já říkám: „Není ještě moudrý, kdo nežebral.“ ¶ Uvidíme, jak to dopadlo, ale ukázalo se, že někdy je lépe poslechnout, než se stydět. ¶ Zde bych leda ještě poznamenal, že božímu muži, který nás takto občerstvil a na další cestu vypravil, dostalo se později vysokého církevního vyznamenání a mnoha různých poct, ale nejvyšší byla ta, že jej v koncentračním táboře utloukli holemi a botami ukopali k smrti. Naposledy jsem se s ním sešel v roce osmatřicátém, tehdy na peróně v T. Sotva mne spatřil, vyskočil z vlaku a popadl mne do náručí. Byl o deset let starší než já, ale štíhlý a křepký jak mladík, a oči mu dobrotou hrály. Divil jsem se tomuto jeho zdraví, neboť dlouhá léta nejedl nic jiného než řídkou krupičnou kaši a ještě jen malounko. Malounko jedl ale vykonal mnoho a zanechal dílo, které docení jen Nejvyšší. Vím, kde je, proto bych si přál setkat se

s ním ještě jednou, také zatím účelem, abych mu i s úroky konečně vrátil těch padesát korun. Františku, půjčte mi na cestu k Vám, už jsem zase tam, kde jsem byl.

Nocleh předposlední.

Říkal kdosi, že cesta je vždycky zajímavější než cíl. Tak asi myslí, koho vedou na popravu, ale něco pravdy v tom je. Čekali jsme přítele, který k nám dojížděl dvakrát do roka, po každé na tři, na čtyři neděle. I povídáme si: Tentokrát mu dáme celý hořejšek, tři světničky; jedna bude pracovnou, druhá ložnicí, třetí kuřárnou, klubovnou, přijímacím pokojem, podle libosti a potřeby. Chtěli jsme ho, jak se říká, mile překvapiti a také se jaksi před ním i sami před sebou pochlubit blahobytem a komfortem, jak jsou tomu naklonění lidé, o nichž panuje mínění opačné. Byl jsem toho sám svědkem: jednomu chudákovi se oběsil šestnáctiletý jediný syn. Kromě jedné osoby sotva kdo tuší, proč se tak stalo, prosím vás, někdy později se mne na to zeptejte, já něco tuším. To sklo, ten stoh slámy a ti četníci, to je všechno vedlejší, neboť každý čin, zvláště takový, že při něm běží o život, musí mít hlubší a tedy skrytější příčiny. Nuže, ten chudák měl jedinou jalovici, byla to kravka na odstav, možno říci, celé jeho movité jmění, a on kravku prodal řezníkovi, aby měl něco v ruce a mohl vystrojit pohřební hostinu. Zdál se sobě tak důležitým toho dne, bylo to na něm vidět a také toho netajil. Chodil vzpřímený a také se každému díval přímo do očí, jeho krok byl svižný a bystrý, jak vídáme u chodců ve filmu, je to krok také v jistém smyslu vzpřímený, nebojácný, a ten pohled říkal: Vám žádnému se nestalo fakové neštěstí, jediný syn - teď by mně byl co platný, smysl mé lopoty, opora mého stáří, pro něho jsem se staral, pro něho pracoval, pro něho tak časně vstával, pro něho venku mrzl, anebo v žáru slunečním se pekl, a teď je

tentam. - Ano, směle nastavený všem očím, a přece: tento pohled žádného neviděl... Neboť kdyby byl viděl, nebyl by směle nastaven všem očím... Bolest nás takto osměluje, a v bolesti říkáme věci, nad kterými někdy vlasy hrůzou vstávají, což také je sotva možno bez velikého pohoršení, k radosti nepřátel a falešných přátel. ¶ Ten otec nedělal pohoršení, ale v jeho celém vzezření a vystupování bylo něco slavnostního. Nejen chodil ve svátečních šatech, ale když se ho ten řezník ptal, kolik toho masa bude chtít, odpovídal mu pak bohatý sedlák, který má dvanáct kusů hovězího dobytka, několik prasnic, zabíjí třikrát do roka, stodolu a sýpku plnou, peníze ve dvou, třech bankách, čest v hospodě i kostele. - ¶ Kolik toho masa budete chtít? Tak se to neříká. Říká se: Pane Přibyl, kolik toho masa si budete přát? A řekne se to hlasem jako vanutí větříka tichého, jako v kostele, kde jsou jenom dva, člověk a Bůh. A ten mírný, bratrský, chápavý, křesťanský, beránkovitý pohled! Ejhle, jak jest dobré a příjemné, když bratři jsou jednoho ducha a jednoho srdce! ¶ „- Dáte mně patnáct kilo.“ ¶ - „A stačí vám to? No dobrá, tak si pro to někoho pošlete... Sbohem, pane Přibyl, s Pámbíčkem, pane Přibyl...“ ¶ Je čtyřiaadvacet hodin po pohřbu. Byl to pohřeb slavný, neboť za našich a podobných časů tragiku doprovází sláva. Je čtyřiaadvacet hodin po pohřbu. Táž scéna: kuchyň vedle výčepu. Mezi trojmi dveřmi tytéž dvě osoby. Má ještě černý oblek ten otec, ale je nějak schlíplý, hlasem, pohledem i postavou. Zdá se mi být o půl lokte menší a o dvacet kilo lehčím. Tím se asi stalo, že se změnil i řezník: mluví bez másla, úsměvu a drsně a beze všeho titulu a hlavně: neříká ani jména. Ten nešťastný otec ztratil jméno. Octl se tam, kde byl předtím. Dostal své peníze a dostal je způsobem, o němž čteme u svatého Lukáše v kapitole sedmnácté: „Kdo z vás máje služebníka, jenž orá neb pase, řekne mu, když se z pole

vrátí: Pojď hned a posaď se k jídlu? Zdaliž spíše neřekne mu: Připrav mi jídlo a přepásav se posluhuj mi, až se najím a napiji, a potom ty budeš jísti a pít. Vzdává-liž díky služebníku tomu proto, že vykonal, co mu byl rozkázal? Myslím, že nikoliv. Tak i vy, když učiníte všecko, co se vám rozkázalo, rcete: Služebníci neužiteční jsme, co jsme učiniti měli, učinili jsme. ¶ Jak může mít člověk mrzutou náladu? Božínku, jak! Když musí platit člověku, který má právo jen na to, aby se klaněl Zlatému Teleti a obětoval mu sebe, svou ženu, své děti, kozy, slepice, ruce, nohy, plíce, a miloval a ctil je z celé duše své, ze vší mysli své, z celého srdce svého-- ano, ano , ten nešťastný otec měl své jméno jenom těch několik minut, kdy předával svou jalovici, a kdo ji znal (jej znali všichni), každý litoval, že se taková pěkná kravka poráží a že se to nemělo dělat. Ale jak to čteme ve Slovníku: „Štěstí když chřestí, tuť třeští, boj se neštěstí. Kdo je v neštěstí, všichni se ho štítí." Potud Slovník a nedivím se příteli, který mně řekl, že se ten Slovník čte jako román. ¶ A tu se vracíme k řečenému Příteli. Když jsem s ním jel z nádraží, v duchu jsem se těšil, jak bude mile překvapen, když uvidí, co jsme mu nachystali. Ne už jeden, jako dosavad, nýbrž tři pokoje, neveliké sice, ale útulné a milé. Jaké pohodlí! Pracovna zvlášť, spárna zvlášť, kuřárna zvlášť. A změna je člověku tak příjemná a někdy i žádoucí a potřebná! ¶ Už jsme doma. Uvádím Přítele do nových ubikací (Tak se to říká, že?), on však ani slovem, ani pohledem neprojevuje nadšení a uznání. Přičítám to jeho známé skomnosti, té skromnosti, která dovoluje, i když zřejmě nepřipouští, všechna mínění. Jenže druhého dne, když jsme byli sami, povídá mi důvěrně: „Mohu-li vás o něco prosit, já bych spal zase v tom svém pokojíku." Do té kuřárny vůbec nevšedl. A tak jsme všechno zase předělali, a Přítel bydlel, pracoval, kouřil, jídal a spával v tom

svém jednom a původním pokojíku. A také mi to vysvětlil: „Víte“ - povídá - „já když jsem k vám jel, celou cestou, a už před tím, když jsem se rozhodl, že k vám pojedu, představoval jsem si a v duchu viděl ten svůj pokojík u vás, všechny ty věci v něm, ten stolek, židle, postel, obrázky na zdi, všechny ty známé věci na známých místech - a cítil jsem se jako doma..." ¶ My jsme mu chtěli udělat pohodlí a zatím jsme jej zarmoutili, ne snad tím, že jsme v něm viděli, nýbrž že jsme v něm dali znát člověka náročnějšího, pohodlnějšího, neskromnějšího, že jsme jej nevědomky vylučovali z Chudých --- ¶ Jeli jsme tedy vlakem a v duchu jsme si představovali, jaké bude to město, jaký ten klášter, jaký kostel, jaký ten převor, neb jsme ho znali jen z dopisů a že nám vždycky hned platil, a všechny ty naše představy byly v duhových barvách a také jsme je odívali duhovými slovy. Inu, těšili jsme se a měli jsme se nač těšit. ¶ Vystupujeme z vlaku. Mráz mne štípl do nosu. Zpočátku nevidíme nic kromě osvětlených oken vagonů a lidí vystupujících z vlaku. Ti lidé chvátají, neboť silně mrzne. Nebe se podobá obrovskému prastrumu, „v jehož černém, ledovém listí zvoní tichem hvězdy jak včely všech úlů." Také dovedou píchati. ¶ Všichni lidé nás předběhli. My nechvátáme, abychom se déle kochali svými duhovými představami a ostatně také jsme věděli, že co nás čeká, to nás nemine. Bude to zajisté překvapení pro pana převora a bude to krásné. V krbu bude praskat oheň, stůl bude prostřen bílým ubrusem, na něm něco teplého, také víno-- ¶ „Prosím vás, kde je tady klášter?" ptáme se opožděného chodce, jenž letí mimo. ¶ „Klášter? Ten je až za městem!" odpovídá spěšný chodec a letí dál. ¶ Bodlo mi u srdce, protože byla už noc, my přijeli posledním vlakem, a chtělo se mi ani ne tak jíst a pít jako spát. ¶ Jdeme úvozem doleva. Po obou stranách hráze sněhu, který nehřeje a mně je zima.

Co je to havelok týden před Štědrým dnem? Jinak je dobrý havelok, neboť nepřekáží v chůzi jako zimník, pod kterým se člověk potí a který člověka táhne k zemi. Havelok, panečku, havelok, všichni tři máme havelok s kapucí, je to, promiňte, jako naše řeholní roucho, neboť tenkrát bylo málo lidí, kteří si mohli dovolit havelok, abyste tomu rozuměli: málo lidí v našem nejbližším okolí, kde náš havelok byl téměř? Co vás napadá: vskutku a doslova provokací! ¶ Procházíme první ulicí, tedy předměstím, ve dvou oknech se svítí a - dokonce, mají ještě otevřeno! Je to obchod a pekařství! Žaludek se uctivě kloní na tuto stranu, sliny se sbíhají, ukrotíme je, cíl je nedaleko a bude něco lepšího než bandur nebo rohlík, něco teplého-- ¶ Přecházíme rychle. Sníh křupe pod nohama. Poslední lidé se ztrácejí v domech. Konečně není člověka ani před námi, ani za námi. Prošli jsme celým městem. ¶ Stojíme před klášterem,

ale není to ještě klášter, je to jen brána, a ta brána je zavřená. Bereme za kliku, ale kdepak! Brána je zamčena. Vpravo vedle brány je jakási hláska, to je hlásná věž a v té věži je okénko a v tom okénku je světlo. Jenže to okénko je vysoko nad zemí a zaklepat na ně hůlkou, nebo hodit do něho sněhovou koulí, bylo by nepřístojné, a chudí lidé jsou nesmělí. ¶ Co tu učiniti? Navrhují: „Přece do takového kláštera není jen jeden otvor, obejdeme zeď a uvidíme.“ ¶ Můj návrh ochotně přijat. Obcházíme zeď, obešli jsme celý klášter, ale vrátili se k té bráně, poněvadž nebylo jiného vchodu ani otvoru. ¶ Město už ztichlo, poslední krok dozněl a dokřupal v dáli, a mně bylo zima. Přeshlapuji z nohy na nohu, nedbaje, co dělají druzí, také ruce jsem si mnul. Mrzlo jen to praštělo. Brána zamčená, v okénku ještě se svítí. ¶ Polekali jsme se, že i toto poslední světýlko by mohlo náhle zhasnout, i dodali jsme si kuráže a jeden z nás zatůkal koncem hole na to okénko. Díky Bohu! Okénko se nad námi otvírá (vzpomínám si na archu Noemovu a podupuji před branou pod okénkem), muž vystrčí hlavu a ptá se: „Kdo tam?“ ¶ Říkám, že jdeme za panem převorem. Pan převor prý není doma, ale že on, to je klíčník, vrátný, ponocný, nevím, jak ho titulovat, on že nám otevře. A otevřel a hned za námi zase zamkl a povídá: „Jděte po tomto nádvoří tamhle dozadu k těm dveřím a tam zazvoňte!“ ¶ Bylo tedy patrné, že dostaneme nocleh, neboť vrátný hned za námi fortnu zase zamkl, čehož by byl neučinil, kdybychom měli hned zase odejít. ¶ A přišli jsme k označeným dveřím, vcházel se k nim po schůdkách a přišlo se do chodby a po několika krocích octli jsme se u zamčených dveří a po pravé straně těch dveří byla rukojeť zvonku. Protože mne už pronikala zima, zatáhl jsem rychle za zvonec a čekám. Zvonec se rozhlaholil chodbou za dveřmi, dozněl a nastalo ticho. ¶ Čekáme, čekáme a nic se neozývá. Zazvonili jsme

zas a čekáme. Je slyšet kroky. Už беру za kliku, abych byl uvnitř, neboť je mně zima, ale kroky přešly a zmlkly. ¶ Zazvonili jsme znova, už silněji. Sláva, někdo už jde! Jde ke dveřím a ptá se: „Kdo je tam?“ ¶ - „To jsme my, jdeme za panem převorem!“ ¶ - „Pan převor není doma! Pan převor odjel dnes ráno do Prahy!“ ¶ - „A kdy se vrátí?“ ¶ - „To my nevíme!“ ¶ - „A my jsme tady chtěli zůstat na nocleh! My jsme přijeli, abychom tady zůstali do rána--“ ¶ - „Ale pan převor není doma!“ ¶ A dívčí hlas zmlká a kroky dívčí vzdalují se ode dveří. Situace zůstává nerozřešena, přešlapuji z nohy na nohu, prsty mně ledovatějí. ¶ Co tu učiniti? Sobě odtušiti, Bohu poručiti? Ale to do rána zmrznem. A brána už je zase zamčena, a klíčník spí— ¶ Není možná! I kdyby člověk nějakým tajným hříchem nebo zločinem pozbyl právo na život, mráz je zlý, a kdo to má vydržet? ¶ Zacásl jsem prudce za zvonec a zas a zas. ¶ Energické kroky se blíží, dívčí hlas zazní: „Kdo je tam?“ ¶ - „Ale to jsme pořád my, a i když není pan převor doma, prosíme vás, dejte nám nocleh!“ ¶ - „A kdo jste?“ ¶ Říkám své jméno a Mistr podotýká: „Když nás nevezmete všechny, přijměte aspoň kněze!“ ¶ Klíč skřípe ve dveřích, velký klíč ve velkých dveřích. ¶ - „A kam půjdete vy?“ ptám se Mistra starostlivě. ¶ - „My už si něco najdeme!“ ¶ Přátelé odcházejí do spícího města a já za svíčkou do nejbližšího pokoje. Tento pokoj je tak vysoký, že mám z něho strach. A také prostranný. Mohlo by v něm být nábytku pro tři dělnické rodiny. Ano, mám z něho strach, neboť mnou drkotá zima, a čím větší a vyšší pokoj, tím větší zima. ¶ Slečna, která mě provází, podotýká pramálo zúčastněně, že mě jinam nemůže dát, toto že je hostinský pokoj a že se v něm netopí a že mně donese svíčku. Sama si na cestu svítí. Čekám, čekám, nejraději už bych byl v peřinách, ale čekám na tu svíčku. Konečně. ¶ Postaví svíčku na noční stůl, říkám

dobrou noc, ale slečna povídá, že mně přinese ještě ručník na ráno. Ručník a vodu. ¶ Lomcuje mnou zima a přemáhá mne únava. ¶ Čekám a čekám. Ručník nejde, voda nejde. Doufám, že už nepřijdou. Rychle se svlékám, abych už byl v posteli. ¶ Džbán je tu, ručník už také. Slečna odchází. Sotva byla za dveřmi, hned si zamykám, máje tušení, že by ještě někdo mohl přijít, a mně se chce tolik spát. ¶ Už jsem v posteli a už také spím, jako když mne do vody hodí. ¶ A když jsem v nejlepším, najednou na dveře buch, buch, buch, a někdo bere i za kliku. ¶ - „Kdo je tam?“ ¶ - „A máte, pane, nějaký průkaz?“ ¶ „Nemám.“ A usínám dál. ¶ - „Ale vy musíte mít nějaký průkaz!“ volá za dveřmi energický hlas. ¶ - „A jaký průkaz?“ ¶ - „No , třebas domovský list!“ ¶ - „Nemám nic takového.“ ¶ „Tak vás tady nemůžeme nechat do rána!“ praví velitelsky moje nahodilá a nedobrovolná hostitelka. ¶ Já byl tak unaven, že jsem se v těch ledových peřinách cítil jako v parní lázni, i myslel jsem si: Dejte mi všichni pokoj. Klepání i bouchání i volání přestalo a já se pohřížil v nejhlubší spánek. A jak jsem usínal, zdálo se mi, že na chodbě před mým zamčeným pokojem někdo chodí. Jenže nebyly to nikterak kroky lehkonožé, nýbrž jakoby to sem a tam šly staré, těžké věžní hodiny, jejichž závaží váží dva centy a zuby jejich kol cvakají pravidelně a těžce jako věčnost. Ano, něco se tu děje jako za noci v prokletém zámku. Někdy rejtár tu chodí krok za krokem v těžkém brnění a s přílbou na hlavě, a v pravidelných intervalech bije halapartnou do dlažby. ¶ Velmi brzo jsem se probudil, dřív než zvonilo na roráty, vyskočil jsem z lože zahřátý a dokonale odpočatý, neboť odpočinek, byť se to i nezdálo, nikterak není úměrný času. Někteří lidé prochrní celé dny a přece jsou stále unavení a jako zhnílí. ¶ Rychle jsem se umyl (musel jsem na umyvadle prorazit led), oblékl a chvátám do kostela. Tam už na mne čekal pak kaplan,

omlouval se a povídal: „Prosím vás, musíte to těm našim ženským odpustit, já byl do noci na schůzi, ony byly samy doma, pan převor se vrátí teprve zítra, a ony myslely, že jste přestrojení loupežníci, vy že těm dvěma otevřete v noci okno a že se všichni tři na ně vrhnete a je zavraždíte. A tak se zabarikádovaly v kuchyni, ke dveřím nastavěly stoly, na chodbu daly ponocného, aby chodil před vašimi dveřmi a dával na vás pozor - inu, to víte, strach má velké oči --“

¶ Ubezpečil jsem důstojného pána, že to všechno chápu a že se ani dost málo nezlobíme, naopak atd. ¶ Po rorátech pozvali nás všechny tři na snídani, byla jak přechutná, tak i přebohatá, ale byl jsem na ní sám, moji druhové se nedostavili, přes to, že jsem je lákal a jim domlouval. ¶ Ano, takové míváme představy: nevím, jak se stalo, my pevně věřili, že je to bohatý klášter, plný duchovní hudby, asketických postav v bělostných rouchách, klášter, jehož věže a střechy se nadzdvihují zádumčivými vlnami chorálu, ohnivými kaskádami hymnů, a kde ve dne v noci do temných doubrav vyšlehuje jazyky stříbrných zvonů, aby tak udržovaly kontinuitu rytířských rodů - a zatím to byl jen bývalý klášter, fara s jedním farářem a jedním kooperátorem, a nám přece tak lichotilo, že máme styky s jedním Převorem! Při smrti se duše odděluje od těla, ale čím to je, že některá jména ztrácejí duši?

Orel a jelen.

Ještě než slunce vyšlo, vyrazili jsme z klášterního města. Snad bychom byli jeli drahou, neboť tolik nás přitahoval cíl, ale nezbylo peněz. Do modrého jitra postupoval předvoj stříbrného světla s praporky růžových paprsků. A šli jsme bystří a osvěžení, jako bychom nic nepříjemného nebyli zažili. Tentam byl spánek, tatam byla všechna únava. Aníž jsme si to řekli, všichni tři jsme věděli a cítili, že putujeme se

Svatou Rodinou do Betléma, kde se stane onen zázrak, na který čekaly všechny hvězdy a země celá tisíciletí. Blíží se plnost času, v neviditelném, dalekém slunci již již dozrává zlaté jablíčko Adventu a za chvíli spadne na tuto zem. Tolik rukou už se pozdvihuje, aby je chytilo, tolik úst a srdcí po něm dychtivě touží. Ti, kteří znají tajemství noci, pastýři, mají živé sny, věstcům se rozšiřují oči a ústa, mizí pod nohama země, Králové se odtrhli od Východu. Moudrost se zroditi má, Pravda přijímá tělo dítěte, aby prospívalo věkem a milostí u Boha i u lidí, Láska na sebe obléká všechna inkognita, až i všechny podlosti, všechnu zlobu, všechna idiotství, ba ještě si nakládá na ramena kříž, znamení, kterým prý se ztrácí nejen život, nýbrž i čest navždy, a to vše trpí a činí, aby byla nastolena Víra a založilo se království, jemuž nebude konce... Kdo v tento den a v tomto svítání nese tento Poklad? Kdo jest tak chudý i duchem a na pohled tak všední a nepatrný, tak skrz naskrz nenápadný, že ho lupiči nepodezřívají a celní úřady leda s lehkým úsměškem přes čáru propouštějí? Kam jde tento mladý muž s uzlíkem na holi, kam putuje tato Neznámá na oslíku touto cizinou? Já vím, jde mne hledat. Také tebe jde hledat. Takovými oklikami. Takovými pustinami. Černými, slizkými propastmi, jeskyněmi, kde fičí severák a Viktorka Meluzina skuhrá Kde domov můj, roztrhujíc jakési tělíčko. --- ¶ Přicházíme k nějakému zámku. Prý je to starý hrad. Proto se divím, že stojí na té výši jako dědina, že k němu nemusíme vystupovat. Ale to je jenom z této strany. Po levici je přece jenom vysoký sráz. ¶ Stojíme před branou. Zdá se, že jiné cesty do hradu není. Bojíme se vkročit. Tento strach je také dědičný. Pouta otců vrostla do naší krve, jak praví básník. Ale mám i zkušenosti své a nikoli sám. Představy a dojmy. Za touto branou je jiný svět. Jsou tam docela jiné obyčeje, mluví se tam cizí řečí, a když snad i naší,

tedy zpotvořeně, směšným přízvukem a jenom s čeládkou, se psem už ne. Proto jakási hrůza vystřeluje z těchto míst. Bájí-li se tedy o zakletých zámcích a mluví-li se za zimních večerů při draní peří o tom, jak nad bahnisky v dušičkových nocích tryskem uhání jezdec bez hlavy, kůň je černý a svítí jak rozlomená smola, jak krovky švábů a z nozder mu srší oheň, kůň jak řeřavé uhle, a jezdí pořád dokola, tedy docela bez cíle - anebo tam na louce před lesem se válí velikánský sud, není nikoho vidět, sud se válí sám a je to na rovině-- Tyto a takové pověsti musejí mít nějakou příčinu a ta příčina nemůže být dobrá, a časovou vzdáleností jí rostou křídla a rozmanité podoby, např. i to, že o půlnoci je v zámku slyšet dupot, jakoby po schodech vzhůru a dolů, sem a tam a tam a sem bubnovala koňská kopyta. Má jistě zvláštní význam a smysl, že se tu tak často zjevuje právě kůň, neboť náš člověk na koni nejezdil. --- ¶ S těmito představami a pocity vstupujeme do hradu a hle, na nádvoří, zrovna u vchodu je výklenek, má černou železnou mříž, a za ní stojí živý orel. Ne ten menší říční, nýbrž horský, královský. Proč je tady a zrovna u vchodu? Aby každý věděl, kam se vstupuje. Tady nejsou obyčejní lidé, tady je ten pravý, ten vlastní, vznešený svět, a co je kolem něho, i kdyby to létalo až nad oblaky, má a musí mu sloužit. Jedině tady je pán. My o něm musíme vědět, on o nás ne; leda že bychom se provinili. ¶ Prošli jsme nádvořím a po levé straně vzadu, jak se nám řeklo, bydlí zámecký kaplan. Zastavili jsme se u něho. Nepamatuji si ani jeho podobu, ani jeho jméno, jenom to vím, že nám nic nemohl dát. Ne snad že nic neměl, ale i když měl, nenapadlo ho, že má dát všecko. Dar je veliké tajemství, ba je to brána a jediný vchod do každého tajemství. Někteří lidé pozbyli všecko jenom proto, že nedali všecko, anebo když už všecko dali, že toho litovali. Také se stává, že někdo jako u vytržení, oslněn náhlým světlem

a nesen jeho proudem, otevře své srdce: vezmi a jez - a za rok, anebo i za měsíc na to už vůbec neví, proč to udělal. Něco podobného čteme o proroku Habakukovi, kterého uchopil Anděl za vrch hlavy a nesa jej za vlasy hlavy jeho, postavil jej v Babylóně nad jámou lví v prudkosti ducha svého, a zvolal Habakuk řka: „Danieli, služebníku Boží, vezmi oběd, kterýž poslal tobě Bůh!“ Nikde se nechte, že se to Habakukovi stalo ještě jednou. Proto si dejme pozor, abychom nikdy nepropásli to Jednou. ¶ Je to jako v legendě: stojíme na břehu u řeky, přes kterou nevede žádný most, ale na druhé straně je převozník, uviděl nás, odvazuje člun a už vesluje k nám, aby nás převezl. Vlastně ani nevesluje, má jen dlouhé ráhno a tím se opírá o dno řeky a odstrkuje i řídí člun. Nepamatuji se, že by od toho převozu vedlo přes řeku kovové lano, jak jsem je po letech viděl jinde, ale možné to je. S námi do člunu vstoupila ještě nějaká žena s mužem. Už jedeme. Člun je jako součástí řeky. Pod sebou cítíme hloubku a proud a je příjemno, že je překonáváme. Když šel národ izraelský Rudým mořem, neměl tohoto pocitu. Ten převozník je vážný, možno říci důstojný, je si vědom, že slouží a že koná něco velmi důležitého. Proto je i laskavý, srdečný. Nejprotivnější je člověk, který vám slouží, pomáhá, ale celým svým chováním dává znát, že vám dělá milost a vy že jste na světě jen darmojed. ¶ A jak jsme tak jeli přes tu řeku, byl jsem v srdci vděčen té vodě, že nás tak pěkně nese. Na člun jsem ani tak nemyslel, ačkoli právě jen skrze něj jsem byl ve styku s tou vodou. Jak se k nám lísala, jak šuměla, jak se hrnula! Všecka, cele a plně jak opravdová láska, která také tak nese. ¶ Vzpomněli jsme si na svatého Kryštofa, byl také převozníkem, byl to obr a umínul si, že bude sloužit jen tomu nejmocnějšímu pánu. To si nejen předsevzal, nýbrž i vykonal. A když bratrsky sloužil lidem, nesloužil i Bohu? A je bez víry v Boha možno sloužit

bratrsky? ¶ Hledal tedy Kryštof takového pána, vystřídal jich několik, ale vždycky se přesvědčil, že to není ten nejmocnější. Hledejte a naleznete. Potkal tak na svých cestách poustevníka, vypověděl mu, proč se toulá světem, slovo dalo slovo, a poustevník ho poučil, že nejmocnějším, skutečným pánem světa jest Ježíš Kristus, Syn Boha živého. ¶ „A kterak mu mohu sloužiti?“ ptá se vojín Kryštof. ¶ „Jdi na poušť a posti se!“ praví poustevník. ¶ - „Postit se nemohu, nejsem toho schopen.“ ¶ „Tam na poušti, vyhoštění ze světa, žijí malomocní, jdi a služ jim!“ ¶ - „Ani toho nedovedu.“ „Konej tedy dlouhé modlitby!“ ¶ - „Otče, jsem prostý vojín a nevydržím dlouho při modlitbě.“ ¶ Zamyslel se poustevník a řekl: „Vidíš tamhle tu dravou řeku? Žádný most se přes ni neklene a již mnoho lidí se v ní utopilo, když se pokusili přebřísti ji. Ubytuj se u břehu, máš široká ramena a velkou sílu, přenášej pocestné z břehu na břeh! Buď služebníkem všech a tak spatříš Nejmocnějšího, Krále Ježíše Krista!“ ¶ Uposlechl Julián (neboť takové bylo dosud jeho jméno) a přenášel lidi z břehu na břeh. A když jednou ve své chatrči jeskyni nocoval, ne a ne usnout. Hromy burácely nad krajinou, do stromů bily blesky, ozařující řeku, ryby ztrnule se dívaly do otevřeného nebe, země se třásla v základech, víchř vzdouval vlny, vyvracel a přelamoval duby, syčel v korunách palem, papoušci i opice padali sražení do řeky, která je mrtvé unášela, zdálo se, že běsní celé peklo. Světlo a tma, tma a světlo, podle toho, jak se zapalovaly a zase hasly blesky. Co to? ¶ Jakoby se byl ozval lidský hlas. Přelud sluchu. ¶ Zase. Ano, lidský hlas! ¶ Julián vychází z jeskyně do toho božího dopuštění, v levici třímá lucernu, pravicí se opírá o svou hůl, panečku, ta je, mohl by jí zabít vola, anebo prorazit fošny ve vratech. ¶ - „Juliáne, Juliáne!“ ¶ Není to přelud, vskutku někdo volá, tam na druhém břehu kdosi v bouři stojí: „Juliáne, Juliáne!“

¶ Ano, platí to jemu! Bez váhání ponoří svou hůl do divokého proudu a jde. Sotva vykročí na břeh, stojí před ním dítě. ¶ „To tys mě volalo?“ ¶ „Kdybys věděl, jak jsem na tebe mysliło, jak po tobě toužilo! Potřebuji tvé služby, abys to pochopil! Že jsi mne slyšel srdcem, uslyšels mne i uchem. Blahoslavený, kdo bdí a ostříhá roucha svého, aby nechodil nahý a aby neviděli hanby jeho!“ ¶ Vichřice uchvátila a odnesla tato slova, Julián jen porozuměl, že má dítě přenést na druhý břeh. I posadil si je na své široké rameno a vstupuje do vody. Je ledově studená, někde padaly kroupy. Dítě se ho drží kolem krku, chvílemi se zachycuje i jeho vousů nebo vlasů, které v bouři vlají jako natržená lodní plachta. ¶ Co to? Musí víc a více zarážet hůl do dna řeky, aby mu proud nepodrazil nohy a co horšího: břemeno je stále těžší. Jak je to možné? Z počátku toho ani nepozoroval, dítě přece bylo lehké jako pírkó - či se mu něco zdá? Přenášel i buvoly a bylo to pro něho jako pro nás košík hrušek, popadl každou rukou dvě nohy, hodil si zvíře za krk a šel - a teď? Už se i hrbí, jaká je to tíha, pot se mu hrne po celém těle a splývá dole s vodou, ryby mu narážejí do lýtek neboť tu a tam se zastavuje, aby nabral dech, už i vrávorá. Potí se, hrbí, nabírá dechu, zastavuje se a i vrávorá, ale nevzdává se: Tolik už lidí za ta léta přenesl na svých zádech, anebo i v náručí sem a tam, jsa po všech ten čas živým mostem toho kraje, nikdy se mu nic nestalo, vždycky to vykonal dobře, a dnes že by na to nestačil? Jen dál, už je v polovici říčního koryta, najednou zašlehl blesk, široký jak řecká machaira, hlubina vodní se otevřela, bylo vidět na dně každý píseček a mezi pískem každý granát, zrnka zlata a každou perličku - v té chvíli rozevřela se v srdci Juliánově jiná hlubina: vzpomněl si na Niketu a Akvilinu, přesličné dívky, které mu Deciův prefekt v Lýkii poslal do vězení, aby ho svedly, a on je svedl ke Kristu - ale

to dítě, jaká tíha, jaké břemeno! Ježíš měl Šimona Cyrenského a třikrát klesl pod svým křížem, Julián nemá nikoho a už nemůže, snad asi utone, tentokrát kráčí z posledních sil -- ¶ Neutonul, už se vydrápal na břeh, staví dítě na zem a povídá: „Myslil jsem, že je se mnou konec. Děcko, kdybych byl snad celý svět měl na ramenou, nebyl bych zkusil víc!“ ¶ - „Juliáne, nesl jsi víc než celý svět, nesl jsi Stvořitele světa. Já jsem král Ježíš Kristus!“ Tak řeklo Dítě a zmizelo. Od té chvíle nebyl to již Julián, nýbrž Christoforos, Kryštof, což znamená Nositel Krista. Svátek jeho se slaví na svatého Jakuba Většího a svátek mučednic Nikety a Akviliny jen o den dřív. ¶ Právě život tohoto Kristonoše jsme si připomínali cestou, když jsme opustili převozníka, neboť zrovna v těch dnech, než jsme se vydali na tuto pouť, prohlíželi jsme **Legendu o svatém Juliánu Poustevníkovi**, kterou napsal Gustav Flaubert a kterou měl Mistr v originále - faksimile na vzácném papíře, každá stránka ručně psaná a bohatě iluminovaná. Mistr byl velkým ctitelem svatého Kryštofa, zdá se mi, že si ho zvolili za ochránce automobilisté, autodopravci, motoristé, asi pro jeho fyzickou sílu, ač je divno, že si nezvolili Anděla Strážce, nebo svatého Rafaela, průvodce Tobiášova nebezpečnou cizinou, nebo raději svatého Josefa, který doprovázel Marii do Betléma a s Dítětem do Egypta a zpět do Nazareta-- ¶ Cesta nás vede k velikému jehličnatému lesu. „A proč toho orla do té klece dávají?“ procedil skrze zuby Mlčec a pokud mu dovoluje nátura, zubí se. ¶ - „No, aby každý měl respekt, kdo do toho zámku vstupuje!“ ¶ „A proč ten orel jen stojí a nic neříká?“ ¶ „Protože komu co říkat? A k čemu naříkat? Také se hanbí. Ne proto, že by si byl vědom viny, ale že člověk může být tak sprostý.“ ¶ „Poslouchajte,“ povídá Mlčec, „řekl jeden aristokrat, že ve svém životě nikdy neutrl květinu a on je tak charakterní, že tomu

věřím." ¶ „Jestli se nikdy neopil," řekl Mistr, „je také možná, že ani nepohleděl hříšně na ženu." ¶ Vstupujeme do obory. Ano, je to obora, neboť vede do ní brána, to jest, cesta, která ústí do těchto lesů, má jakousi závoru, což nás překvapuje. ¶ Cesta vede po úbočí stráně, řeklo by se hory, je to silnice. Už jsme hezký kus v oboře. ¶ - „A co ten kaplan?" řekl Mlčec. ¶ „Tak i tak je ochromen školou," podotkl Mistr. ¶ - „Svatý Prokop oral i s čertem," povídá Mlčec. ¶ „Ano, ale ne v pekle. Na školu může zemřít i Kníže básníků," řekl Mistr. ¶ - „Kristus Pán také kázal ve školách, i Apoštolé tam chodili." ¶ „Aby byli mrskáni a kamenováni, a Kristus sestoupil i do pekel. On může všady, aby přinášel radostný úžas, anebo hrůzu a zděšení, chodí-li tak naši katecheti, budiž. Jenže žádná košile není tak zavšivena jako -" ¶ Mistr nedořekl. Sotva dvacet kroků před námi zleva vstoupil na silnici jelen dvanáctérák. Když i člověk vystupuje do stráně, jakoby hlavou a prsama nabíral výšku. Tento jelen vstoupil na silnici jako na jeviště, hlavu vztyčenou, vědom si svých parohů, pohlédl na nás, klidně a pohrdlivě, jakoby říkal: Tady jsem pánem já, kde máte jaké parohy, hm? A vskutku, větve, které trčely v korunách stromů stále na jednom místě, na hlavě jelena svobodně se pohybovaly celou doubravou, po případě i za ní. ¶ Obešla nás hrůza, sáhli jsme po svých revolverech a ještě se báli. Co je tomuto knížeti lesů po našich zbraních? Proti jeho okorunované hlavě jak jsou směšné! Jak nedůstojné! On je už tolik let zná a - nebojí se! Nic mu neimponuje bouchnutí rány, je mu to jako projev nízkého smýšlení a zbabělosti, teror nedostatečnosti. Zahodť ten bubínek nacpaný válečky s bezdýmným prachem a olověnými kuličkami a pojď, pusť se se mnou do křížku, pitvorný králíčku tvorstva! Že padnu? Ale ne jako ty! ¶ Stanuli jsme a čekáme, co bude dál. Když jelen viděl, že se vzdáváme, překročil pomalu silnici a klidně vystupoval

napravo do stráně, už si nás ani nepovšimnuv. Nikdy před tím a také nikdy potom neviděl jsem hrdost tak plnou a tak odůvodněnou.

Číhá na nás smrt.

Pohoda byla krásná. Dávno už jsme z mlhy, jdeme bez přestání, slunce se jiskří ve sněhu, až to píchá do očí, do daleka, do nedozírna bílá pláň a v ní tu a tam rodinky koroptví, stulené k sobě, nebo havran, černý poustevník, jehož plášť se v slunci zaleskne jako plát radlice, a všude dokola šlépěje zajíců, nyní kdesi skrytých, neboť na této bílé ploše všechno je tak patrné, a kolem vánoc je tolik hladových zobáků a chtivých drápů-- ¶ Zvoní poledne. Jsme v městečku, děti jdou ze školy, ale je to ještě stará škola, což se poznává podle těch dětí, jak se chovají, je v nich klid této krajiny odloučené od světa, a tento klid je patrný také na učiteli, který jde za nimi, je to ještě **Pan** učitel, má autoritu a lásku svěřených dětí a jejich rodičů, je z nich, proto i v nich, a všichni ještě vědí a uznávají, že zdrojem pravdy, všeho vědění a práva není a nemůže být žádný člověk, nýbrž jenom Bůh, jak to známe z liturgie: ¶ „**Srdce Ježíšovo, v němž jsou vsecky poklady moudrosti a umění** -“ ¶ Já řku umění, poněvadž kde je umění, tam musí být i vědění a ne naopak. Vzpomínám si tady na svého synovce Frantíka, jak potkal školáčka a žertovně se ho ptal: „Tak Jozífku, už seš nauměné?“ ¶ Každý vychovatel a učitel, tedy především otec a matka, měli by často rozjímati o tom, co znamená **STOLICE MOUDROSTI**, anebo **PANNA NEJMOUDŘEJŠÍ**, kterýžto titul čteme i v litaních k svatému Josefu, Vychovateli **MOUDROSTI VĚČNÉ** -- ¶ Dokud lidé měli na takovéto pravdy kdy, dokud je ještě žili, také lépe vychovávali a nedočkali se tolikerého zklamání a smutku. Zbrkle soudí, zbrkle se rozhodují a zbrkle jednají, za týden

si nadělají padesát pravidel a zákonů, potom nestačí ani na jedno, jak to praví James Barrie: „**Zbrkllost je núž, který se drží za ostří.**“ ¶ Klid, klid - to je definice vesničky, do které jsme vkročili, když zvonilo poledne, děti i učitel měli smeknuto a modlili se - klid, klid říkaly na návsi husy, postávající na jedné noze a zpod křídla jedním okem se dívající; klid, klid, volali vrabci ze střechy na střechu, protože už se nazobali se slepicemi; klid, klid, docinkával zvonek v bílé kapličce, a my klidně vkročili do prázdné hospůdky. ¶ Opravdu, kromě hostinské, nikdo tam nebyl, ale bylo tam sluníčko, čisté, bílé stěny, čisté dva stoly, čistá dvě okna, na zdi obrázky Svatých, čistý vzduch a zatopeno v kamnech. Bylo tam útulno, a také proto, že místnost nebyla veliká a strop nízko. Klid, klid a svatý pokoj! říkala tato světnička. ¶ Usedli jsme za stůl proti dveřím a paní hostinská se nás ptala, co si přejeme. Ne, nebylo to, jako bychom byli přišli do hospody, bylo to, jako bychom byli přišli do rodiny. Hostinská byla patrně vdovou, neboť muže jsme tam ani duchem nespatriili, a ona byla ve všem tak klidná a přirozená, tak tichá a prostá - ano, s klidem, s dobrým svědomím, s křesťanskou spravedlností přímo a zákonitě souvisí prostota. ¶ Dostali jsme vřelou bramborovou polévku a čočku. Divili jsme se, jak lacino nám to čítala. A jistě ne proto, že jsme se před jídlem a po jídle pokřižovali a modlili. Ona sama byla taková. Tenkrát bylo ještě takových míst v národě - dnes aby se lidé nemuseli stydět za svou zhovadilost, píše a mluví se o „střízlivém gestu“ modlitby. My prý teď jsme stejně zbožní jako naši předkové, jenže prý to nedáváme tak najevo. Schováváme si žhavý uhlík do kapsy a za chvíli to bude cítit. – ¶ Jdeme a jdeme. Slunce dávno zapadlo, hvězdy svítí, sníh toto světlo zachycuje, jakoby v naději, že se jím ohřeje. Naopak, ještě více bude mrznout, neboť každá ta hvězda je jak

ledový hřebík, vniká i nám do všech pórů, v nose to štípe jako křen. Inu, vánoce jsou za dveřmi. Cupeme, rukama třepáme, rukavici o rukavici, tlučeme dlaněmi do kyčlí, usmíváme se, zase cupeme, zase se usmíváme a pevně vykračujeme. ¶ A jak tak jdeme v tomto nočním soumraku, najednou nám ztuhl úsměv i vtip. Z levé strany směrem k nám běží nějaký chlap a v ruce třímá pušku, připraven k výstřelu. Poněvadž je noc, vidíme všechno jen v obrysech, toho chlapa, jeho pohyb, napřaženou pušku, ale ten chlap je také jako napřažen, utíká zrovna proti nám a také míří proti nám. ¶ Chopili jsme se revolverů, odjistili jsme je a jdeme kurážně dál, jenže kuráže v nás ani za mák nebylo, protože broky jsou broky, a my vůbec nechápem, proč a co se tady děje. Když už byl jen nějakých pět metrů od silnice, po které jsme šli, tedy jen nějakých patnáct metrů od nás, chlap se náhle svalil a zůstal ležet, ale k svému zděšení jsme viděli, že pušku nepustil a že míří na nás. ¶ Já byl na tom nejlépe, byl jsem na pravém křídle, Mistr uprostřed a Mlčenlivec zrovna na ráně. Stydla v nás krev, nevěděli jsme si rady, jen jsme se pokřižovali a Mistr hlasem jaksi násilným zvolal: „Co to děláte?“ ¶ Místo odpovědi ozvalo se silné zamručení, jako když někdo dráždí medvěda. ¶ „Stalo se vám něco? Můžeme vám pomoci?“ ¶ To všechno se ptal Mistr, ale zase jen zamručení do sněhu, jako když se dřevěný vlček zavrtává do podlahy, nám to tedy platilo i neplatilo - i šli jsme dál, šli jsme podle napřažené hlavně brokovnice a naše ruce třímaly odjištěné revolvéry takřka jen symbolicky, neboť každou chvíli mohl zaznít výstřel. -- ¶ Výstřel se nedostavil, neb sotva jsme urazili nějakých třicet kroků, chlapisko se zvedlo, překročilo silnici a pustilo se doprava k borovému háječku - byl na obzoru vyleptán suchou jehlou hvězd - a za chvíli jsme z té strany uslyšeli

tvrdou ránu. ¶ Byl to pytlák. My se báli jeho a on se bál nás, dokud nezjistil, že nejsme ani hajní, ani četníci.

Došli jsme.

Dnes jsme byli třináct hodin na cestě. Nic platno, musel jsem se již opírat o Mistra, který byl silnější. Jak holubi, kteří z veliké výše a dálky konečně se snášejí na střechu, anebo na pole, na které před týdnem zaseli hrách, tak naše myšlenky doletovaly k milostné Panně Marii Svatohorské, ale také do příbytku kněze, u kterého měl být náš poslední nocleh. Nikdy dosud jsme tohoto muže neviděli, nikdy dosud jsme v tomto městě nebyli. V takovou dobu a v tento zimní čas chodívá kolem stavení jen svatý Mikuláš, anebo Ježíšek, anebo hladová zvěř, kuna, liška, anebo vychrtlý zajíc. Také kmotřička Smrt, anebo Zloděj. ¶ A když ve dveřích na nás padlo světlo jeho lampy, bylo v jeho obličeji a v očích mnohem více radosti než překvapení, ačkoli nevěděl, že k němu přijdeme. Ostatně, velmi často se mi stalo, že tak znenadání jsem k někomu přišel a on mi povídá: „Zrovna, ale zrovna teď jsem na vás myslil!“ Kde jest poklad tvůj, tam jest i srdce tvé. Přátelství a láska nediví se ani skutečnému zázraku. ¶ Ale abyste lépe porozuměli tomu, co Vám chci říci později, povím Vám příhodu, která se mi stala o rok dřív. V deset hodin v noci přišel ke mně Mistr a vyzval mne, abych s ním navštívil našeho společného přítele Josefa. Okamžitě jsem souhlasil, domnívaje se, že z domu vyjdeme ráno. „Ne až ráno, ale hned, ještě dnes," pravil Mistr. Také jsem ihned souhlasil, ačkoli jsem nemohl zadržet úsměv. Jak se neusmát, když Mistr byl sámý rampouch, nějaké čtyři hodiny už šel ke mně pěšky a teď ještě aspoň tři hodiny máme jít spolu přes hory, lesy a doly k Josefovi! Jak se neusmát, když vichřice lomcovala domem, v komíně byla meluzína, dveře i okenice se třásly, bylo slyšet duté rány,

cinkot, vrzání, skřípoty, sníh sekal do okenních skel a hvězdy tuhly mrazem. ¶ Když jsem domácímu pánu oznámil, že půjdeme k příteli Josefovi a to hned, upřel na nás oči, zděsil se a povídá: „Blázníte? Dnes by tam ani psa nevyhnal, tady běží zrovna o život!" Ale my přece šli. Šli jsme déle než jsme se nadáli, neb jsme i zbloudili. Jistě jen divem jsme se nezabili, neboť jsme ztratili cestu a zatoulali se až na samý okraj lomu, a jeho příkrá stěna byla aspoň pět metrů vysoká, to jsme zjistili později, ale poněvadž bylo všecko zaváto sněhem, ničeho jsme nerozeznávali, po jedné známé stráni chodili jsme hodinu sem a tam a nemohli jsme najít les, který přece měl být zrovna před námi. Ano, tak se stává, když na obzoru nikde není světýlka a když z žádné strany neozve se ani pes, protože je všechno zalezlé, i ta krajina jakoby byla zalezlá a žije a řádí jen ta fujanice a mráz a kdejaký běs. ¶ Cestou jsem dostal i srdeční záchvat, museli jsme se zastavovat, anebo jít krokem, vyhlídka na zmrznutí nebyla daleká, ale konečně jsme dorazili a abychom nebouřili celý dům, netrhli jsme za zvonec, nýbrž hůlkou zaťukali příteli na okno. Vyskočil jak ten betlémský pastýř, když ho vzbudili, ihned nás poznal, otevřel okno, zase zavřel, potom odemkl domovní dveře a vešli jsme potichu do jeho kaplanky. Kdo nikdy neměl přítele, nepochopí, jaké blaho je v takové návštěvě, jaká sladkost a radost v takovémto shledání. Něco takového budeme prožívat v nebi, dá-li nám to Bůh. Neboť není to možno bez Boha. Není to možno bez chudoby ducha, bez vědomí: ať mám, co mám, mám od Boha a pro Boha. Není to možno bez lásky k Bohu. A poněvadž láska touží jen po oběti, mám věru co obětovat: své viny a nedostatky, byť jen promarněný čas. – ¶ První dojem takového setkání je odpočinek. Nikoli spaní, nýbrž odpočinek. Také naprosto ne nečinnost, nýbrž odpočinek. Jako když pták usedne na strom a spustí křídla. Tato křídla

nevisí mrtvolně dolů. Panna Maria zná tento odpočinek: Ve všem hledala jsem odpočinutí. Posilnění. Utvrzení. Je to láska k jistotě. Nešťastný člověk, který nemá této jistoty. Žebrák. Slepý. ¶ Druhého dne, když jsme byli na cestě zase sami, ptám se Mistra: „Proč jsme nemohli čekat do rána, abychom přišli za světla?“ Na to mi odpověděl: „**To bychom tam přišli jako jiní lidé! Nic by se nestalo.**“ ¶ Léta a léta minula a já nezapomněl na toto slovo. ¶ Vyjít ze sebe a dávat jiným příležitost, aby také vyšli ze sebe. Aby procitli. Aby vyšli ze stop, které podle hlasatele této doby **nikam nevedou**. Dlužno někam jít. Jest třeba rychle vstát a jíti do Betléma, ať si tomu říká kdo chce co chce! Nastal čas, kdy se musí jíti **napříč!** Jen mrtvé ryby plují s proudem. ¶ Nyní je čas příhodný, zrovna nyní je doba spásy! Omeškáš-li se ještě minutu, všechno je totam. Kuře chce ze skořápky. Orel je tak dokonale spojen se svobodou, že

nikomu ani nenapadne, aby si ho představoval, jak leze ze své skořápky. To je to, člověče: Vyjdi ze svého otroctví, ať je to jakýkoliv hřích, jakýkoliv zvyk, jakákoliv nuda: Rozbij svou skořápku a vyleť k rozzářeným oblakům, do samého srdce Slávy na výsostech! Vidíš? Samo nebe roztrhlo svou skořápku a vyletěla z ní Holubice: **křídla postříbřená a záda její v bledosti zlata.** Svoboda dítek Božích. Svoboda z Ducha svatého: „svatá, nadpřirozená nezávislost, která popouští otěže důvěrností lásky, zatím co ruka pevně třímá uzdu bázně!" (F. W. Faber.)

V r. 1909 vykonali tři Moravané pouť na Svatou Horu. Byli to katolický kněz Jakub Deml (1878–1961), editor a překladatel Josef Florian (1873–1941) a student práv, překladatel a pozdější kanovník vyšehradský Antonín Stříž (1888–1960). Jejich cesta vedla přes Českomoravskou vysočinu s mnoha zastávkami, mezi nimiž bylo také nevelké, tmou zahalené, město Pelhřimov. Zde se poutníci setkali s mladým, tehdy sedmatřicetiletým děkanem Františkem Bernardem Vaňkem (1872–1943), na něhož dodnes mnozí pamětníci v Pelhřimově vděčně vzpomínají.

Papežský prelát, Msgre. František Bernard Vaněk, zemřel na následky nemoci v koncentračním táboře v Dachau v době, kdy ještě doufal, že se vrátí a dokončí svoji vzpomínkovou knihu „Vlaštovky se vracejí,..“. Avšak naděje na návrat a dokončení vzpomínkových črt byla marná.

Autorovo přání bylo splněno až po jeho smrti, kdy dílo připravil k vydání Vaňkův synovec Dr. Jan Menšík. Kniha vyšla v r. 1946 v nakladatelství Československý kompas v Praze. Ve stejném roce vychází časopisecky i Demlova „Pout na Sv. Horu“, v níž je (v našem vydání na str. 38 – 42) tak vroucně přiblížena návštěva v Pelhřimově a oslavena Vaňkova ryzí povaha.

Díky šťastné shodě okolností se zachovaly zápisy obou hlavních aktérů, v nichž se vracejí k onomu památnému setkání na děkanství v Pelhřimově. V knize „Vlaštovky se vracejí“ vzpomíná děkan Vaněk mezi krátkými črtami, z nichž vyzařuje láska i vyžralá literární erudice, v 19. kapitole „Jakub Deml“ na své setkání s ním a jeho dvěma spolupoutníky takto:

Církevní a literární bouřlivák. Posílal mi už před čtyřiceti lety do mé Kazatelny příspěvky a já je rád uveřejňoval.

Proto, když jsem chtěl z Křemešníku si odjet na týden do svého domova, pozval jsem ho a ochotně mě tam zastával. A hospodařil tam na faře s mou maminkou tak krásně, že se do něho zahlédla, a já jsem se potom až bál, aby si nepopletla, který z těch obou synáček je ten její.

V Pehřimově mě navštívil dvakráte.

Jednou odpoledne mě přepadli na děkanství tři poutníci: Deml, Stříž a Florian a celý jejich zevnějšek, zvláště jejich kalhoty a boty mluvily o pohrdání tímto světem a jeho marnostmi. A protože tehdy tento jejich triumvirát v Staré Říši, prahnoucí po vyšším duchovním životě, než je ten kolem nich v církvi svaté, příliš zkřížil cesty a metody s brněnskou konsistoří, nijak jsem je nezdržoval, když mi naznačili, že chtějí ještě navečer vlakem do Milevska.

Můj dům býval vždycky tak příslovečně pohostinský, že říkali: Nejlépe se v Pelhřimově jí a přespí v hotelu „děkanství“. Ale že jsem tyto tři pocestné, kteří neměli s sebou než tělo a duši, vyhnal do světa v podvečer, pátilo mě později dlouho a dlouho svědomí. A když jsme se potom někdy za třicet let ve filiálce Chrámového družstva v Praze z tohoto nemilosrdného skutku kajícně vyznával jednomu z nich, kanovníku Střížovi, potěšilo mě nemálo: „Nic si z toho nedělejte, dělali jsme tehdy všelijaké hlouposti!“

Těsně před pohřbem Otokara Březiny se Deml smířil s církví svatou a tak mohl velkého Mistra Březinu pochovávat. Mnoho jsme tehdy spolu nemluvili, protože zatím co se dole kněží scházeli, nahoře si asi Deml upravoval pohřební řeč a objevil se mezi námi až v poslední chvíli.

Zato mnoho jsme si napovídali, když Jakub Deml chtěl převážet ostatky Pavly Kytlicové z křesťanského hřbitova u Chýnova a zastavil se u mně. Tehdy jsem ho už jen tak nepustil a ráno jsem ho poprosil, aby měl u hlavního oltáře roráty. Kdekdo potom se mne ptal, co to bylo za kněze, protože si nemohli dost vynachválit toho Božího zpěváčka.

Tehdy ráno mi napsal do mé Pamětní knihy tyto řádky:

Drahý příteli,

Byl jste svědkem veliké slávy, jste přítelem Julia Zeyera, Františka Bílka a Otokara Březiny: na dílo Františka Bílka ukázal jste Vy první. Vy jste je zjevil – a řekněte: Není v díle těch tří právě ta nejhlubší a nejkrásnější jedna a táž myšlenka? A Březina v posledních letech svého života čím dál tím vědoměji a rozhodněji upozorňoval, že tou myšlenkou českého národa je římský katolicismus. Já dobře vím, jak Otokar Březina trpěl, když po převratě viděl, že se v národě roztahuje myšlenka jiná, opačná. Ustavičně a ustavičně zdůrazňoval ve svých hovorech, že národ může žít a duchovně tvořit jenom z katolicismu.

Na konec ještě to Vám pravím, že Otokar Březina mluvil o Vás – a ještě nedávno (před smrtí) s láskou (což by u něho ani nepřekvapovalo), ale také s opravdovou úctou, což Vás může právem těšit.

Dejž Bůh, abychom se i v ráji setkali s Juliem Zeyerem, Otokarem Březinou a Františkem Bílkem.

V Pelhřimově na sv. Mikuláše 1929

Jakub Deml

Potom jsme se zase delší dobu nestýkali. Až najednou dostanu z Tasova velký balík knih – odesílatel Jakub Deml. Zním jeho mohutné tahy rukopisu. Ovšem, že jsem zásilku přijal, otevřel a chopil se vloženého psaníčka:

Milý příteli, posílám Vám řadu svých knih. Ponecháte-li si je, slibuji Vám, že už Vám ani na ukázkou nikdy žádnou nepošlu, Cena jejich . . .

Prohlížím je – mezi nimi i sokolské „Česno“. Jakub staví si chalupu v Tasově a shání groše a prodává sklady knih, které vydal svým nákladem a které mu nikdo nekoupil. Ale nechám si je, zvláště když slibuje, že mi už nikdy na ukázkou nic nepošle.

Vyrovnal jsem účet a nějakou dobu jsem skutečně z Tasova žádných knih na ukázkou nedostával. Ale jenom nějakou dobu. Potom docházely zase a já si je zas ponechával a vždycky v duchu vzkazoval do Tasova: Jakube Demle, jen všechno, co vydáte, posílejte dále!

Zachoval se také dopis Jakuba Demla, vztahující se k návštěvě Pelhřimova. Byl objeven šťastnou náhodou po listopadových změnách při pořádání korespondence v souvislosti se zřizováním stálé expozice F. B. Vaňka v Okresním muzeu v Pelhřimově. Dopis, datovaný 29. 12. 1909, je psán v Babicích a odeslán na adresu děkana Vaňka z lesonické pošty krátce po návratu z pouti na Svatou Horu:

Bratře,

děkuji Vám upřímně za to přijetí, jehož se mi u Vás dostalo ten týden po III. neděli Adventní. Děkuji Vám, jak vidíte, jen za sebe, neb já jsem k Vám přišel, já prosil a druzí dva byli tedy jaksi mými hosty u Vás, neb beze mne nebyli by si k Vám asi troufali, a já sám (cestou k Pelhřimovu) jsem si na Vás vzpomněl (laici mohou putovati všelijak, já však, jsa knězem, a mimo to slabším do chůze, jsem nucen odpočívati na větší důvěře). Důvěry mé Jste nezklamal, ba ohřál Jste ji uhlím, jehož řeřavost bratrsky Jste převzal na Sebe. Může Vás těšiti můj dík, an pramení z veliké opuštěnosti, která až sama sobě dostačí, a tedy z nezištnosti. Jako můj příchod k Vám byl nenadálým (i pro mne samého), tak, doufám, nahradil Vám Bůh Vaši dobrotu vůči mně nějakou milostí neočekávanou. Věřím tomu s takovou pevností, s jakou Vám přeji všeho dobrého. Pozdravuji Vás i Vaši matku, a bylo-li by mu to milým, i p. kaplana.

Váš Jakub Deml

Redaktor časopisu „Campana del Mattino“ (Napoli-Neapel, via Severio Baldacchini) zapůjčil mi knihu výtečných homilií Sv. Vincence Ferrerského, a pan Antonín Stříž (jeden z obou mých = Vašich hostů ten

III. týden Adventní) tyto řeči do češtiny překládá. Jsou to homilie na Svaté dle roku církevního. Kdyby Vám někdy napadlo, můžete s p. Strážem o souborném vydání vyjednávat, anebo, kdybyste chtěl, optám se raději sám. – Redaktorem výše uvedeného listu jest P. Giuseppe Colacurcio; jeho list jest zajímavý, zkuste ho. – Znáte francouzský měsíčník „Pelerin de Marie“? Oba časopisy zaujímají vůči některým theologickým věcem úplně (t.j. ohledem na všechno ostatní časopisectvo kněžské) nové stanovisko, a tento poslední (Pelerin) má veliké boje s biskupy. – Jako my. (Na všechny dojde!.)

Závěrem uveďme ještě stručnou redakční poznámku. Redaktoři předkládaného vydání Demlova mistrovského díla „Pout na Svatou Horu“ neměli k dispozici autorův rukopis. Jako východisko k jazykové úpravě díla sloužilo časopisecké vydání z roku 1946, zveřejňované na pokračování v periodiku „Ave Maria“.

Nebylo záměrem redaktorů (zejména z úcty ke svéráznému stylu autora) podstatněji zasahovat do textu. Nicméně v časopiseckém vydání vyšel text naprosto kriticky neupravený a také bylo potřebné v některých výrazech, jménech i interpunkci přizpůsobit text dnešnímu pravopisu.

Jednalo se zejména o užívání s a z v předponách a užívání slov cizího původu tak, jak to kodifikují současná „Pravidla českého pravopisu“. Např. 4. pád plurálu podst. jmen „farisee i saducee“, podle současného pravopisu: „farizeje i saduceje“, atp. Tam, kde „Pravidla“ připouštěla psaní staršího i novějšího tvaru, ponechali jsme formu starší; např. psaní cizích slov „visionáři“, „fantasie“ apod.

Upřímné poděkování patří Řádu bratří kazatelů za laskavý souhlas k vydání tohoto díla .

Jiří Černý
Jan Tomášek

JAKUB DEML

POUT NA SVATOU HORU

Vydalo Okresní muzeum v Pelhřimově v r. 1994.

K vydání připravili Jiří Černý, Bedřich Kocman, Jaroslav Markvart
a Jan Tomášek. Odpovědný redaktor Petr Pech.

Původní dřevoryty Aleš Florian.

Vydání druhé. Náklad 800 výtisků.

Vytiskla Nová tiskárna Pelhřimov, Hodějovická 1787, Pelhřimov.